

Sosiaalivakuutus

75_v

Kohti **uutta** Kelaa

TEEMA: KELA 75 VUOTTA

Lilja Vuorisen perheessä
välittäminen säilyy
sukupolvelta toiselle s. 10

Kela suomalaisten
arjessa 1930-luvulta
tähän päivään s. 16

Juhana Vartiainen:
Työttömyysturvalle
tiukemmat rajat s. 22

16

Kelan palvelujen historia alkaa vuodesta 1937. Kelasta rakennettiin suomalaisen perusturvajärjestelmän kivijalka 1900-luvun aikana.

TEEMA

Kela 75 vuotta

10 **TERVEISET PÄÄTTÄJÄLLE**

Vuoristen suvussa pidetään perheen puolta

15 **SOSIAALIVAKUUTUS-LEHTI 50 VUOTTA**16 **KELAN PALVELUJA 75 VUOTTA**

Laajat sosiaaliturvauudistukset 1900-luvulla tekivät Suomesta hyvinvointivaltion

21 **MUUTOKSIA ETUUKSIIN VUONNA 2013**22 **TÖIHIN KANNUSTAMALLA****JA PAKOTTAMALLA**

VATT:n Juhana Vartiainen: Hyvinvointipalvelujen rahoittaminen edellyttää ihmisten halua käydä töissä

25 **NÄKÖKULMA**

Kelan entinen pääjohtaja Jorma Huuhtanen muistelee

26 **VASTAUKSIA**

Kelan nykyjohto pohtii menneitä saavutuksia ja tulevia haasteita

28 **KUNTOUTUKSELLE SELKEÄT TAVOITTEET**

Kuntoutuspäällikkö Tiina Huusko uskoo ihmiseen

KESKUSTELUA

9 **KOLUMNI** Anneli Taina31 **KOLUMNI** Marketta Rajavaara

JOKA NUMEROSSA

6 **KUMPPANI** Apteekkari Raimo Mehtonen, Vantaa

32 **TUTKIJALTA** Kansalaiset arvioivat Kela-asioinnin vaivattomuutta

34 **VÄITÖS** Anne Määttä

35 **AKTUAARILTA** Henri Riuttala:

Kansaneläkeindeksi turvaa etuuskien ostovoiman

36 **JULKAISUT**

38 **TYÖSSÄ**

39 **SVENSKA SIDOR**

42 **JOSKUS ENNEN**

Kela|Fpa[®]

Sosiaalivakuutus 4.2012. 50. vuosikerta. Sosiaali- ja terveysturvan asiantuntijalehti Kelan sidosryhmille. Vuonna 2012 ilmestyy neljä numeroa. Facktidsskrift om social- och hälsoskyddet för FPA:s intressentgrupper. Tidningen utkommer med fyra nummer år 2012 **Julkaisija** Kansaneläkelaitos, PL 450, 00101 Helsinki **Puhelin** 020 634 11 **Sähköposti** sosiaalivakuutus@kela.fi tai etunimi.sukunimi@kela.fi **Verkossa** www.kela.fi/sosiaalivakuutus **Päätoimittaja** Seija Kauppinen **Toimituspäällikkö** Minna Latvala **Toimitus ja ulkoasu** Alma 360 **Tuottaja** Tarja Västilä **Toimitussihteeri** Kati Särkelä **Kuvatoimittaja** Anne Vatén **Kansi** Wilma Hurskainen **Osoitelähde** Kelan osoiterekisteri **Osoitteenmuutokset ja tilaukset** sosiaalivakuutus@kela.fi tai puh. 020 634 1459 **Paino** PunaMusta Oy, Joensuu ISSN 0584-1410 (painettu) ISSN 2242-9301 (verkkojulkaisu) Vapaasti lainattavissa, jos lähde mainitaan. Kirjoituksissa esiintyvät kannanotot eivät välttämättä vastaa Kelan kantaa.

75 vuotta perusturvaa

Kelan tarina suomalaisen sosiaaliturvan toteuttajana jatkuu.

Kela täyttää joulukuussa 75 vuotta. Vuonna 1937 säädettiin kansaneläkelaki, ja Kela perustettiin toteuttamaan lain määrittämää tehtävää. Kansaneläkkeen maksajasta on vuosikymmenten aikana kasvanut monipuolinen sosiaaliturvan palvelutalo.

Vuonna 1964 Kela sai hoitaakseen sairausvakuutuksen, ja sen jälkeen toiminta on laajentunut käsittämään työttömyysturvaa, perhe-etuuksia, asumistukia, opintoetuksia, työterveyshuoltoa ja erityyppisiä vammaistukia. Tuoreimpia uutuuksia ovat takuueläke, vammaisten henkilöiden tulkkaukspalvelut ja elatustuki.

Kelan tehtävien kirjo on laaja ja sosiaaliturvalainsäädäntö mutkista. Siitä huolimatta Kela on onnistunut hoitamaan työnsä niin luotettavasti ja tehokkaasti, että sille on jatkuvasti tarjottu uusia tehtäviä. Yhtenäiset käytännöt ja toimivat tietojärjestelmät takaavat sen, että asiakkaat saavat samat palvelut asuinpaikastaan riippumatta. Kunnilla on erilaisia käytäntöjä tukia myöntäessään ja erilaiset resurssit käytössään, mutta Kela on Kela kaikkialla Suomessa. Siksi esimerkiksi omaishoidon tuki on ehdotettu siirrettävän kunnilta Kelan hoidettavaksi. Myös asiakastytyväisyyksimittaukset ja muut tutkimukset osoittavat, että Kela on onnistunut tehtävissään hyvin.

Kelan tutkimusjohtaja **Olli Kangas** toteaa haastattelussaan, että Suomen sosiaaliturvajärjestelmä on kattava mutta etuuksien tasot ovat suhteellisen matalia. Ansioeturvaatukset ovat korkeintaan Euroopan keskitasoa tai sen alle. Myös perusturvan taso on eurooppalaisittain alhainen. Suomi ei enää ole sosiaaliturvan johtavia maita. Kelan entinen pääjohtaja **Jorma Huuhtanen** kantaa myös huolta perusturvan rapautumisesta. Hänen mielestään perusturvaa pitäisi kehittää vähintään ansiosidonnaisen turvan mukaisesti.

Ulkopoliittisen instituutin johtaja **Teija Tiilikainen** puolestaan vertaa Euroopan maiden sosiaaliturvakäytäntöjä, jotka juontavat

juurensa satojen vuosien takaa ja ovat varsin kulttuurisidonnaisia. Hän ei usko, että Euroopassa päästään yhtenäiseen sosiaaliturvaan lähivuosina. Eri maissa nähdään eri tavoin se, pitääkö yksilön kantaa vastuuta itsestään vai onko valtio vastuussa kansalaisensa hyvinvoinnista.

Kelan tarina suomalaisen sosiaaliturvan toteuttajana jatkuu. Edessä on suuria haasteita, kun sosiaalipolitiikan on sopeuduttava väestörakenteen, työelämän ja talouden muutoksiin. Kelan on toisaalta mukauduttava asiakkaitten tarpeisiin, toisaalta täytettävä hyvin lainsäätäjän määräämät tehtävät.

Kelan hallituksen puheenjohtaja **Anneli Taina** muistuttaa kolumnissaan, että kehittäminen on pitkäjänteistä työtä, johdonmukaista asioiden eteenpäin viemistä. Asiakkaiden vaatimukset kasvavat, palvelua voidaan kehittää koko ajan paremmaksi, mutta taloudellisille realiteeteille emme voi mitään.

Kun nyt juhlimme Kelan 75-vuotista taivalta yhdessä asiakkaittemme ja sidosryhmäkumppaneittemme kanssa, katsomme samalla eteenpäin, kohti uutta Kelaa. Sinne ollaan matkalla Anneli Tainan toivomin johdonmukaisin askelin.

Kelan historia on merkittävä osa Suomen sosiaaliturvan historiaa. Historiasta kiinnostuneiden kannattaa lukea Olli Kankaan mielenkiintoinen haastattelu siitä, miten Kelasta rakennettiin perusturvajärjestelmän kivijalka. ■

Asiakkaiden vaatimukset kasvavat, mutta taloudellisille realiteeteille emme voi mitään.

Seija Kauppinen
päätoimittaja

Ajanvarauksella Kelaan

Tampereen, Pohjois-Pohjanmaan ja Pohjois-Savon asukkaat voivat varata ajan Kelan puhelinpalveluun tai toimistoon.

Kela aloitti kokeilun, jossa asiakkaat voivat itse varata internetistä ajan asiakaspalveluun. Kelassa on voinut asioida ajanvarauksella aikaisemminkin, mutta tällöin palveluneuvoja on varannut ajan asiakkaan puolesta.

Kun asiakas varaa ajan, hän ilmoittaa varauksessaan, mihin asiaan ajanvaraus liittyy. Näin Kelan palveluneuvoja voi etukäteen perehtyä asiakkaan tilanteeseen. Asiakkaalle ajanvaraus antaa mahdollisuuden hoitaa asiat itselle sopivana aikana.

Tampereen ja Pohjois-Savon alueilla ajan voi varata puhelinpalveluun tai osaan paikakunnan toimistoista. Pohjois-Pohjanmaa tarjoaa aikoja puhelinneuvontaan. Ensimmäisten viikkojen aikana noin puolet ajanvarauksista on tehty toimistoon ja puolet on hoidettu puhelimitse.

Ajanvarauspalvelu on otettu hyvin vas-

taan. Asiakkaat ovat olleet tyytyväisiä siihen, että asiansa on saanut hoitaa rauhasa ja kerralla kuntoon. Lähes kaikissa tapauksissa asia saatiin hoidettua loppuun. Reilu 10 % tilanteista vaati jatkoselvitelyä yleensä muun toimijan, kuten kuntoutuksen palvelutuottajan, verotoimiston tai muun vastaavan kanssa.

Aiheina eläkeasiat ja kuntoutus

Kokeilun ensimmäiset viikot ovat näyttäneet, että yleisimmät aiheet ajanvarauksessa ovat olleet eläkeasiat ja kuntoutus. Useimmin asiakas on kaivannut elämäntilanteeseensa liittyvää neuvontaa sekä apua hakemuksen täyttämässä. Yhteistä ajanvarauksella asioiville on myös, että usein asiakkaalla on maksussa useita eri etuuksia, elämäntilanteessa suurempi muutos tai tarve saada opastusta Kela-asioiden hoitamisessa.

Myös Kelan asiakasneuvojat ovat olleet tyytyväisiä palveluun.

”Ensimmäisessä ajanvarauspuhelussa asiakkaana oli vastavalmistunut nuori. Hänen lääkärinsä oli juuri todennut sairauden, joka estää työskentelyn kyseisellä alalla. Asiakas oli pettynyt, koska ei voinut työskennellä toiveammatissaan. Hän oli kuitenkin jo suunnannut ajatuksia tulevaisuuteen ja keksinyt uuden alan, jota lähitisi opiskelemaan. Neuvoin asiakasta ammatillisen kuntoutuksen mahdollisuuksista ja sinne hakemisesta. Puhelusta jäi hyvä mieli”, kuvaa Kelan palveluneuvoja.

Palvelua on tarkoitus laajentaa asteittain, ja se tulee valtakunnallisesti käyttöön vuoden 2013 aikana. ■

Heidi Liesivesi

Lue lisää ▶ www.kela.fi/ajanvaraus

MERKKIPÄIVÄT

75-vuotias juhlii yhdessä asiakkaiden kanssa

KULUVA VUOSI ON Kelan merkki vuosi. 75 vuotta sitten – vuonna 1937 – säädettiin ensimmäinen kansaneläkelaki. Lain toimeenpanoa varten perustettiin Kansaneläkelaitos.

Noista päivistä Kelan vastuualue on laajentunut moninkertaiseksi. Nykyisellään se kattaa muun muassa työttömyysturvaa, lapsiperhe-etuuksia, asumistukea, opinto-etuuksia, työterveyshuoltoa ja erilaisia vammaistukia.

Kelan 75. juhluvuosi huipentuu marraskuun lopussa, kun toimistot kautta maan tarjoavat asiakkaille kakkukahvit viikoilla 47–48 (19.–30.11.).

Samoilla viikoilla vakuutuspiirit järjestävät sidosryhmä- ja mediatilaisuuksia oman alueensa yhteistyökumppaneille. Kelan johdoryhmän jäsenet **Liisa Hyssälä**, **Helena Pesola** ja **Mikael Forss** kiertävät ympäri maata ja osallistuvat tilaisuuksiin.

Kelan verkkosivuilla julkaistaan Kela 75 vuotta -tietopaketti, jossa on lisätietoja tapahtumista sekä kuvia ja tekstejä Kelan historiasta ja nykypäivästä.

Lue lisää ▶ www.kela.fi/75

SUORAKORVAUS

Taksipalvelun kilpailutus alkaa

MARKKINAOIKEUDEN HEINÄKUISEN päätöksen mukaan Kelan on kilpailutettava taksimatkojen suorakorvaus- ja välityspalvelu. Kilpailutus käynnistyy marraskuussa, ja ensimmäisenä kilpailutetaan

MERKKIPÄIVÄT Varsinaisena juhlapäivänä eli sunnuntaina 16.12.2012 syntyvät lapset saavat 75-vuotiaalta Kelalta pienen tervehdyksen: pehmeän pupujussin, johon on applikoitu Kela-Kertun kuva.

MERKKIPÄIVÄT Syyskuussa Kelan 75-vuotista taivalta juhlistettiin Helsingissä sidosryhmäillalla, jossa vieraita viihdytti Kivikasvot-kvartetti eli **Matti Siitonen**, **Ilkka Lähteenmäki**, **Ismo Sajakorpi** ja **Vesa Nuotio**.

ne alueet, joilla taksimatkojen uusi suorakorvaus on jo käytössä.

Taksimatkojen sähköinen suorakorvaus on käytössä jo 13 sairaanhoitopiirin alueella. Ensi vuoden aikana toiminnan on tarkoitus laajentua koko maahan.

Kilpailutuksessa haetaan sairaanhoitopiireittäin yhtä palveluntuottajaa, joka vastaa taksimatkojen tilausten vastaanottamisesta, välityksestä ja yhdistelystä sekä sähköisestä suorakorvauksesta.

Alueet, jotka eivät ole vielä mukana toiminnassa (Helsinki ja Uusimaa, Päijät-Häme, Kymenlaakso, Etelä-Karjala, Etelä-Savo, Itä-Savo, Keski-Pohjanmaa ja Ahvenanmaa) kilpailutetaan ensi keväänä.

Lue lisää ▶ www.kela.fi/matkakorvaus

UUTTA

Sähköinen resepti yleisty vauhdilla

SÄHKÖINEN RESEPTI on jo nyt noin 750 000 suomalaisella. Heistä yli 200 000 on käyttänyt myös Omien tietojen katselu -palvelua, jossa kansalainen voi itse tarkastella verkossa saamiaan lääkemääräyksiä.

Kaikkiaan terveydenhuollossa on kirjoitettu yli 3,2 miljoonaa sähköistä reseptiä. Sähköisiä lääkemääräyksiä kirjoitetaan noin 26 000 joka arkipäivä. Määrä kasvaa viikoittain, kun mukaan tulee uusia terveydenhuollon yksiköitä.

Julkisen sektorin terveydenhuollon yksiköistä noin puolet on jo ottanut sähköisen reseptin käyttöön. Parhaillaan käyttöönot-

to on meneillään mm. Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiirissä sekä pääkaupunkiseudun kunnissa.

Julkisella sektorilla sähköinen resepti on käytössä 31.3.2013 mennessä. Yksityinen terveydenhuolto liittyy palvelun käyttäjiksi viimeistään maaliskuun 2014 loppuun mennessä.

Lue lisää ▶ www.kanta.fi

UUTTA

Eläkkeensaajan asumistuki vuokranantajalle

MARRASKUUN ALUSTA Kela on voinut maksaa eläkkeensaajan asumistuen vuokranantajalle, jos vuokralainen on valtuuttanut Kelan siihen. Kela voi maksaa tuen vuokranantajalle myös, jos vuokralainen on jättänyt vuokran maksamatta kahtena peräkkäisenä kuukautena. Vuokranantajalle maksamisesta annetaan aina päätös vuokralaiselle.

”Tavoitteena on mm. se, etteivät ihmiset joutuisi lähtemään asunnoistaan maksamattomien vuokrien takia”, kertoo suunnittelija **Katri Sillanpää** Kelasta.

”Asiakaspalvelussamme on tästä mahdollisuudesta kerrottu asiakkaille jo lokakuussa ja otettu valtuutuksia vastaan.”

Myös vuokranantaja voi ottaa yhteyttä Kelaan. Silloin Kela selvittää vuokralaisen laiminlyönnin ja päättää, maksetaan-ko asumistuki vuokranantajalle. Tuensaajan yksityisiä tietoja ei luovuteta vuokranantajalle.

Palstalla Kelan yhteistyökumppanit kertovat työstään ja lähettävät terveisiä Kelaan.

Säästötalkoissakin ammattitaitoa vaalitaan

Raimo Mehtonen, apteekkari, Myyrmannin apteekki, Vantaa

”KULUVA VUOSI ON OLLUT apteekissa kiireinen, paljon uutta on tullut työsarkaan lisää. Sähköiset reseptit otettiin käyttöön huhtikuussa. Myyrmannin apteekissa näiden reseptien osuus on nyt jo noin 40 %. Sähköinen resepti on apteekissa nopeampi käsitellä kuin paperinen, vaikka yhteisissä reseptikeskukseen onkin välillä ollut häiriöitä.

Apteekin näkökulmasta on erinomaista, että hallitus pitää kiinni ammatillisesta lääkejakelestusta. Kun päivittäistavarakauppa on alkanut kantaa huolta itsehoitolääkkeiden saatavuudesta ja hinnoista, kaupan tausta-ajatuksena lienee oman liikevaihdon kasvattaminen. Lääketaksa-asetuksen määrämät hinnat ovat nyt samat koko maassa. Jos systeemi vapautetaan, erihintaisuus on

varmaa. Kun Norja 2000-luvun alussa vapautti myynnin, hinnat nousivat reippaasti.

Farmaseuttien ja proviisorien perustyöhön kuuluu neuvonta lääkkeen oikeasta ja turvallisesta käytöstä. Tarvittaessa asiakas ohjataan lääkäriin. Koska päivittäiskaupan väkeä ei näihin tehtäviin ole koulutettu, haittoja syntyisi. Lisäksi itsehoitolääkkeet ovat myynnillisesti elintärkeitä apteekkeille, ja pienimmille toimipisteille itsehoitolääkkeiden vapauttaminen olisi kohtalokasta.

Lääkemenoissa on säästetty 2,5 vuodessa vajaat 600 miljoonaa euroa, josta potilaiden etu on ollut noin 30 %. Tämän päälle hallituksen esittämät säästöt, vajaan 10 %:n leikkaus lääkekorvauksista, ovat järjestyttävä summa. Viiden prosentin leikkaus viitehintojen ulkopuolisten lääkkeiden hintaan on

taas apteekkien talkoota, jossa voitosta vähenee viidennes.

Leikkauksesta kärsivät eniten reseptipainotteiset syrjäseutujen apteekit. Henkilökuntavähennyksiltä ja toimintojen supistuksilta ei välttyttäne, mikä haittaa laadukasta lääkejakelestusta. Ja kun lääkäreitä on vaikea saada syrjäseuduille, paikallisen apteekkarin tietotaito muuttuu yhä tärkeämmäksi. Kutsumus ja sisu sekä uskolliset asiakkaat ovat kullannarvoisia.

Täältä apteekista päin katsottuna yhteistyö Kelan kanssa on aina sujunut hyvin, ja pienet epäselvyydet puolin ja toisin on oikaistu sujuvasti. Muutospaineissa on hyvä, että rinnalla on tuttu, luotettava ja asiantunteva kumppani.” ■

Marita Kokko

TIETOJÄRJESTELMÄT Vuonna 1960 ”sosiaaliturva astui elektroniaikaan”, kun Kansaneläkelaitos otti käyttöön ensimmäisen IBM 650 -tietokoneensa. Kolmetoista suurikokoista ja toisiinsa kytkettyä laitetta täyttivät kokonaisen konehallin. Sen sanottiin pystyvän toimittamaan 78 000 yhteenlaskua ja 138 000 loogista ratkaisua minuutissa.

ASIAKASPALVELU

Ennätysmäärä opintotuen hakemuksista verkossa

KELA MAINOSTI heinä-elokuussa uusille opiskelijoille opintotuen hakemista verkkopalvelussa. Kampanja puri mainiosti: heinäkuussa verkkohakemusten osuus opintotukihakemuksista oli peräti 72 %, kun viime vuoden heinäkuussa osuus oli 58 %. Elokuussa verkkopalvelussa tehtyjen hakemusten osuus oli 63 %, kun se viime vuoden elokuussa oli 51 %.

Kelan mainokset näkyivät elokuvateattereissa, ostoskeskuksissa, opiskelijalehdissä, Facebookissa ja Googlessa. Lisäksi Kela lähetti mainospostia oppilaitoksiin.

TIETOJÄRJESTELMÄT

IT-palvelua IBM:ltä

IBM JA KELA OVAT solmineet seitsemänvuotisen IT-palvelusopimuksen. Jatkossa IBM huolehtii Kelan keskuksenympäristön ylläpidosta ja käyttöpalveluiden tuotannosta.

Sopimukseen sisältyy myös mahdollisuus käyttää IBM:n asiantuntijapalveluita ja toteuttaa esim. testausmenetelmiin liittyviä kehittämishankkeita. Sopimuksen arvo on yli 50 miljoonaa euroa.

”Kun käyttöpalveluiden tuotanto on ulkoistettu, Kela voi keskittää omat resurssin-

sa sosiaaliturvan toimeenpanoon liittyvien sovellusten kehittämiseen ja ylläpitoon. Sopimus varmistaa tietojärjestelmien häiriötönnä toiminnan”, toteaa Kelan IT-johtaja **Markku Suominen**.

Viime vuonna tunnistettujen verkkoasiointien määrä Kelassa kasvoi 6,5 miljoonasta yli 8 miljoonaan. Jo joka viides etuushakemus tehdään verkossa. Palvelun käyttäjien kannalta tuotanto jatkuu entisellään.

UUTTA

Neuvola ohjaa äidit ja isät verkkoon

NEUVOLAT OVAT TÄRKEÄ yhteistyökumppani Kelalle. Neuvola tavoittaa vanhemmat säännöllisesti jo odotusaikana ja lapsen syntymän jälkeenkin. Usein myös Kela-asiat nousevat esiin neuvolakäynnillä.

Kelassa herättiin siihen, että neuvolasta annettiin vanhemmille usein paperilomake etuuksien hakemista varten. Lapsiperheitä on kuitenkin aktiivisesti ohjattu asioimaan verkossa, eikä lomakkeiden jakaminen tue viestiä. Kela lähestyi neuvoloita kirjeellä, jonka pääviesti kehotti unohtamaan lomakkeet ja ohjaamaan vanhemmat asioimaan verkkopalvelussa.

Viestiä vietiin eteenpäin Valtakunnallisella Neuvolapäivillä lokakuussa. Kelan vaakuutuspiirit jatkavat kampanjaa ottamalla yhteyttä alueensa neuvoloihin.

ETUUKSET

Jos opinnot eivät edisty

19 000 KORKEAKOULUOPISKELIJAA sai syyskuussa Kelalta selvityspyynnön opintojen edistymisestä.

Opiskelijan pitää palauttaa selvityksensä korkeakoulunsa opintotukilautakunnalle, joka harkitsee, onko opintojen riittämättömälle edistymiselle hyväksyttävä syy.

Tänä vuonna seuranta tehtiin noin 165 000 korkeakouluopiskelijalle, jotka saivat opintotukea lukuvuonna 2011–2012.

Korkeakouluopintojen edistymisen seurantaan tuli useita muutoksia lukuvuodelle 2011–2012. Opintojen vähimmäissuoritusvaatimus nousi 4,8:sta 5,0 opintopisteeseen tukikuukautta kohti. Samalla täsmennettiin sääntöjä siitä, milloin opintotuki lakautetaan, kuinka opiskelija pääsee uudeen tuen piiriin ja missä tilanteessa opintotuki voidaan periä opiskelijalta takaisin.

Muutosten tavoitteena on, että korkeakouluopinnot suoritettaisiin nopeammin ja että opintotukea käytettäisiin suunnitelmallisemmin.

Lue lisää ▶ www.kela.fi/opintotuki

UUTTA

Takaisinperintä muuttuu ensi vuonna

JOS ETUUTTA ON MAKSETTU asiakkaalle liikaa tai aiheettomasti, Kela joutuu perimään sen takaisin. Ensi vuodesta alkaen Kela antaa asiakkaalle takaisinperintäpäätöksen aina kertamaksuna.

Asiakas voi edelleen tehdä Kelan kanssa maksusuunnitelman, mutta vasta takaisinperintäpäätöksen antamisen jälkeen. Maksujärjestelyistä sopiminen hoidetaan jatkossa vain Kelan perintäyksiköissä – ei enää toimistoissa.

Menettelyä muutetaan, koska takaisinperintäpäätösten täytäntöönpanossa ulosottoitsee on ollut ongelmia. Valtakunnanvoudinvirasto on edellyttänyt muutosta, jotta asiakkaan maksuvelvoite on määrätty takaisinperintäpäätöksessä mahdollisimman selvästi.

Lue lisää ▶ www.kela.fi/takaisinperinta

TIETOA MUILLA KIELILLÄ Venäjänkielinen ei jää tietotyhjiöön

SUOMEN VENÄJÄNKIELISTEN YHDISTYSTEN Liitto kritisoi lokakuussa viranomaisia siitä, että Suomen venäjänkielisille on tarjolla liian vähän tietoa yhteiskunnasta venäjäksi (mm. HS 23.10.12). Liiton mukaan esi-

merkiksi Kelassa ei ole tarjolla tarpeellisia esitteitä venäjäksi.

Tämä tieto ei kuitenkaan pidä paikkaansa. Kela julkaisee vuosittain kaikki kuusi etuusesitettä myös venäjäksi. Esitteet on jaoteltu elämäntilanteittain: Koti ja perhe, Terveys ja kuntoutus, Opiskelu, Työtömyys, Eläkkeelle ja Muutto Suomeen tai Suomesta ulkomaille. Esitteitä on jaossa Kelan toimistoissa, mutta ne voi myös helposti tulostaa verkosta.

Lue lisää > www.kela.fi/muutkielet

TOIMITTAJILLE Kuumat perunat porisevat taas

MIKÄ MUUTTUU SOSIAALITURVASSA ensi vuonna, ja mitkä ovat vuoden puheenaiheet? Kela järjestää toimittajille neljä alueellista Sosiaaliturvan kuumat perunat 2013 -taustatilaisuutta marraskuussa. Kuumia perunoita tarjoillaan

- Tampereella ti 20.11. klo 10–12.30
- Lappeenrannassa ti 20.11. klo 10–12.30
- Vaasassa ti 27.11. klo 10–12.30
- Rovaniemellä ke 28.11. klo 10–12.30

Lue lisää > www.kela.fi/tapahtumat

SITAATTI

Kansaneläkelaitoksen lausunto siirrosta Kuopioon

”Kun valmistautuminen sairausvakuutuksen toimeenpanoon edessä olevan kahden kolmen vuoden aikana tulee vaatimaan Kansaneläkelaitoksen kaiken huomion ja kun se samalla aiheuttaa kenttäorganisaation uudelleenjärjestämisen ja sen seurauksena sellaisen päättävällä delegoimisen alempiin portaisiin, jota sijoituskomiteakin pitää suositeltavana hajasijoituksen muotona, Kansaneläkelaitos toivoo, ettei sen vaikeuksia juuri sairausvakuutuksen toteuttamisvaiheessa lisittäisi, vaan sen annettaisiin toteuttaa desentralisaatiota omien hallintoelintensä hyväksymien suunnitelmien puitteissa. Sen jälkeen kun laitoksen oma suunnitelma on pantu toimeen ja sairausvakuutus käytännössä toteutettu, voidaan paremmin arvioida, mitä etuja voisi olla saavutettavissa sillä, että keskustoimipaikka siirrettäisiin pääkaupungin ulkopuolelle.”

Sosiaalivakuutus 1/1963

PALAUTE

Kohti uutta Kela

Kela kumppanien silmin

Kela on kerännyt koko vuoden palautetta yhteistyökumppaneiltaan avoimella palautekyselyllä. Vastauksia on saatu jo yhteensä yli 400 mm. sosiaalityöntekijöiltä, TE-toimistojen virkailijoilta ja vuokranantajien edustajilta.

Suurin osa palautteista on kritiikkiä ja kehittämisehdotuksia, mutta kiitoksiaakin on joukossa:

- Yhteistyö on sujunut hyvin. Olemme saaneet vastauksia kysymyksiimme nopeasti.

- Olette tehneet hyvää työtä sähköisten palvelujen käyttöönottossa.
- Asiakaspalveluhenkilöstö on ammattimais- tunut.

Eniten kumppanit kritisoivat sitä, että yhteyden saaminen Kelaan on vaikeaa. Valittavan monille kumppaneille Kela näyttäytyy kaukaisena ja saavuttamattomana.

- Viranomaislinja on ruuhkainen ja asiantuntemus on puutteellista.
- Pitäisi olla kanava Kelaan päin, josta saa nopeasti virkailijaan yhteyttä.
- Oman alueen ihmistä ei tavoita koskaan, vaan toiminta on persoonatonta.

Kumppanit toivovat, että saisivat Kelasta helpommin asiantuntijan kertomaan etuuksista omiin tilaisuuksiinsa. Säännöllisiä palavereja Kelan virkailijan kanssa kaivataan. Kumppaneita huolestuttaa

myös asiakaspalvelu palveluverkon muuttuessa.

- Miten Kela voi olla lähellä ihmistä, kun syrjäseudun kunnista on viety palvelupisteet pois ja yhteistyökumppanina emme edes puhelimella saa kiinni Kelan henkilöä?

Kumppaneiden antamaa palautetta käsitellään Kelan Kumppanuudenhallinta-projektissa, jota vetää etuuspäällikkö Jyrki Elo. Konkreettisia parannuksia on suunniteltu tänä syksynä mm. Kelan, työvoimahallinnon ja sosiaalitoimistojen yhteisissä työpajoissa. ■

Anna palautetta

Yhteistyökumppaneiden palautekysely on avoimna vuoden 2012 loppuun saakka, joten vielä ehdit antaa oman palautteesi osoitteessa www.kela.fi/strategia.

Jokaiselle suomalaiselle tuttu ja tärkeä

Jos Suomessa pidettäisiin olympialaiset, avajaisissa voisi esitellä Kelaa.

Vietämme tänä vuonna Kelan 75-vuotisjuhlaa. Se on pitkä taival organisaatiolle, jonka pitää pysyä elämässä mukana. Tehtävät ovat laajentuneet vuosikymmenten aikana, ja Kelasta on tullut jokaiselle suomalaiselle tuttu ja tärkeä palvelujen antaja.

Ajoittain Kelan asema eduskunnan alaisuudessa herättää intohimoja. Käsitykseni on, että Kelan erikoislaatuinen tehtävä suomalaisten ja Suomessa asuvien sosiaaliturvalaitoksena on yhteiskunnallisesti niin merkittävä, että nykyistä hyvin toimivaa asemaa ei ole syytä muuttaa toiseksi. Kela toimii asiakaslähtöisesti ja tehokkaasti, ja se on demokraattisesti valvottu organisaatio.

VIIME KESÄNÄ VAIKUTUIN siitä, miten Lontoon olympialaisten hienoissa avajaisissa esiteltiin koko maailmalle NHS, National Health Service. Olin juuri keväällä Arvojen Akatemian Lontoon-matkalla perehtynyt Englannin terveydenhuoltojärjestelmään. Se on perustettu sodan jälkeen, ja siihen ollaan pääosin hyvin tyytyväisiä. Ajatelkaa, että tästä kansallisesta järjestelmästä ollaan niin ylpeitä, että sitä esiteltiin olympialaisten avajaisissa!

Lontoon-matkan ja avajaistenkin innoittamana olen miettinyt sitä, miten hieno kansallinen järjestelmä meillä on. Kela huolehtii koko kansan sosiaaliturvasta ja yli sadasta etuudesta. Sillä on vahva osaaminen myös kuntoutuksessa, joka on jatkuvasti kasvava osa kansakunnan toimintakyvyn ylläpitämistä. Kela on valmis ottamaan myös uusia tehtäviä.

Toivon, että meillä otetaan huomioon Kelan organisaation vahvuudet ja mahdollisuudet nyt, kun haetaan kansallista ratkaisua terveydenhuollon järjestämiseen ja rahoittamiseen. Jo nykyisenkin Kelan veisin kyllä olympialaisten avajaisiin esiteltäväksi, jos ne meillä pidettäisiin.

Kela ei ole jämähtänyt paikoilleen. Sitä on kehitetty jatkuvasti vastaamaan ajan haasteisiin. Kuntarajat tai muut rajat eivät ole

estäneet päätöksiä vaan on voitu toimia valtakunnallisesti yhdenmukaisesti ja järkevästi. ”Kohti uutta Kelaa” on hyvä motto kehitystyölle. Meneillään on lukuisia kehittämishankkeita strategian toteuttamiseksi.

KELAN HALLITUS on aktiivisesti mukana kehitystyössä. Nykyinen hallitus aloitti toimintansa hyvällä keskustelulla ja strategiapäätöksillä yhdessä Kelan operatiivisen johdon kanssa. Strategiassa kiitetty erinomaisesti se, että haluamme kehittää Kelaa entistä paremmaksi ennen kaikkea asiakkaiden palvelussa. Kehittäminen ei ole täyskäännöksiä vaan johdonmukaista asioiden eteenpäin viemistä. Päämäärää kohti mennään määrätietoisesti ja systemaattisesti.

On tärkeää, että uudistuksissa otetaan huomioon Kelan oman henkilöstön asiantuntijuus. Hankkeita ei ole tarpeen ulkoistaa, vaan ne pidetään omissa käsissä mahdollisimman hyvän lopputuloksen aikaansaamiseksi.

Julkisella sektorilla on nähty monia epäonnistuneita ja kalliita hankkeita, koska omaa asiantuntemusta ei ole riittävästi käytetty tai

sitä ei ole kerta kaikkiaan ollut. Onneksi sitä Kelasta löytyy. Uudistushankkeet ovat kansallisesti ja sosiaalivakuuksemme kannalta sellaisia, että niissä ei ole varaa epäonnistua. Hyvänä esimerkkinä on suuri Arkki-hanke, joka uudistaa etuustietojärjestelmät ja kehittää sähköisiä asiointipalveluja.

Kelassa niin hallitus, operatiivinen johto kuin koko henkilöstö toimivat saman päämäärän hyväksi niin, että Kela tulevaisuudessakin antaa visionsa mukaisesti ”parasta palvelua, sosiaalista turvaa ja elämän voimaa”.

Anneli Taina

Kirjoittaja on Etelä-Suomen aluehallintoviraston ylijohtaja ja Kelan hallituksen puheenjohtaja.

*Kela toimii
asiakaslähtöisesti
ja tehokkaasti,
ja sitä valvotaan
demokraattisesti.*

Omppuja! Kun mummeli Lilja Vuorinen antaa omenoille kyytiä, pojantytär Satu Ketonen ja lastenlastenlapset Vilma ja Aatos odottelevat sadon putoamista.

Liljan katras on koossa

Lilja Vuorinen elää kolmatta kierrosta mukana pikkulapsiperheen arjessa. Välittäminen säilyy sukupolvelta toiselle, vaikka maailma ympärillä muuttuu.

TEKSTI Laura Kosonen KUVAT Wilma Hurskainen

Yhteinen suku, yhteinen hedelmä. Lilja ja Vilma ovat kavereita keskenään.

Nyt meillä on oikea perhe”, ajatteli 22-vuotias Lilja Vuorinen vuonna 1952, kun hänen esikoistyttärensä syntyi täsmälleen yhdeksän kuukautta häiden jälkeen. Yhden huoneen ja keittiön mökki Lempeälässä oli ihanin koti mitä kuvitella saattaa. Ensimmäinen lapsilisiä oli juhlan paikka: sillä teetettiin Antti-isälle puku tyttären ristiäisiä varten.

”Minulla on ollut onnea”, sanoo Lilja, 83, nyt. Syysaurinko paistaa matalalta kotipi-

haan Helsingin Puistolassa ja värjää maiseman kultaiseksi. Lapsenlapsenlapset, 4-vuotias Vilma ja 2-vuotias Aatos Ketonen, pudottavat syksyn viimeisiä omenoita pihan puusta.

Vauhtia riittää niin lapsilla kuin Liljallakin – tai mummelilla, kuten Vilma ja Aatos häntä kutsuvat. Suvun kantaäiti sai nelivuotiaan synnyttyä mummelin arvonimen, sillä neljään sukupolveen mahtuu useampia isoäitejä.

Vilman ja Aatoksen kuvat mummelin luona kyläillessä ovat selvät. Ensin otetaan suunta karkkipolulle ja sitten alkaa kattilaleikki. Vanha lankapuhelin riittää ihmettyksen aiheeksi, ja kesällä syödään marjoja pihan pensaista.

Kättilön välineet kauhistuttivat

”Aatos on aivan kuin mieheni Antti. Samannäköinen, yhtä itsepäinen ja yhtä ihana kaikin puolin”, Lilja sanoo.

”Meillä oli valtavan onnellinen avioliitto”, kuvailee vajaat viisi vuotta sitten leskeksi

Vuoriset olivat
1950-luvun Suomessa
moderni perhe.

jäänyt Lilja. Pariskunta oli erottamaton yli puoli vuosisataa. Kihlaus julkistettiin aikoinaan nuoren neitosen ylioppilaspäivänä.

”Antti-vaari oli onnellinen silloin, kun Lilja oli kotona”, vahvistaa Vilman ja Aatoksen äiti **Satu Ketonen, 32.**

”Eihän tänne uskaltanut tulla kyläilemäänkään, jos mummelilla oli menoa. Silloin oli vaari äreänä”, hän hymähtää.

Vuoriset olivat 1950-luvun Suomessa monella tapaa hyvin moderni perhe: Antti oli mukana synnytyksessä ja Lilja opiskeli yliopistossa.

”Antti harmitteli, ettei näe lapsensa syntymää. Sanoin hänelle, että järjestetään asia, ja päätin synnyttää toisen lapsemme kotona. Kyläkättilö tuli välineineen, ja kun Antti ihmetteli instrumenttien määrää, sanoin hänelle, että kuulehan, niillä käsitellään isää synnytyksen jälkeen”, Lilja nauraa.

Lapsen syntymä oli kaunis ja helppo, eikä välineitä tarvittu. Antti oli loppuelämänsä kiitollinen, että sai olla läsnä, kun poika syntyi.

Kahden lapsen nuori äiti alkoi haaveilla Lempäälän mökissä yliopisto-opinnoista. Sehän järjestyy, puoliso summasi, ja perhe lähti Helsinkiin. Lilja meni töihin pankkiin ja opiskeli työn ohella humanististen tieteiden kandidaatiksi. Opintotukea hän ei saanut, mutta kiireisinä aikoina Liljan äiti oli auttamassa perhettä. Niin saatiin pystyyn myös oma talo Puistolaan.

Vaari jäi lasten kanssa kotiin

Vuoristen suvussa on tavattu pitää perheen puolia. Isovanhemmat ovat auttaneet lastenhoidossa ja arjen pyörytyksessä useamman sukupolven ajan.

Nyt Lilja elää mukana pikkulapsiperheen elämässä jo kolmatta kierrosta. Mumme li on usein hakenut Vilman päiväkodista ja ollut Ketosilla lastenhoitajana, kun Satu-äiti on tehnyt etätöitä. Samalla tavoin hän piti huolta Sadusta tämän lapsuudessa.

Myös Liljan poika ja Sadun isä on omistautunut lapsenlapsilleen. Hän jäi pois töistä hoitaakseen yhden talven ajan täyspäiväisesti Vilmaa ja Aatosta.

”Isä ihan vaatimalla vaati, että molemmat lapset ovat kotihoidossa, vaikka tytöillä olisi ollut paikka päiväkodissa. Hyvin se sujui. Joka päivä hän punttasi päälle kahdelle taaperolle talvihaalari”, Satu kertoo.

Äitiyspakkaus nostaa muistot mieleen

Lilja on tullut äidiksi yli 50 vuotta aikaisemmin kuin pojantytär Satu. Äitiys on ajatonta: rakkautta ja arjen yhdessä elämistä, mutta ympäröivä maailma on puolessa vuosisadassa muuttunut paljon. Satu arvostaa pitkiä vanhempainvapaita, kotihoidontukea ja

”Katso, äiti, aurinko!” Valonlähteenä on Aatos, Satu Ketonen ja Vilma ihmettelevät.

toimivaa päivähoitoa – nykyajan itsestäänselvyyksiä, joista Lilja ei aikoinaan päässyt nauttimaan. Äitiyspakkaus sen sijaan on molemmille tuttu äitiyden alkutaipaleelta.

”Sen saadakseen piti käydä lääkärissä ennen kolmannen raskauskuukauden päätymistä. Olin töissä appivanhempien puodissa, enkä halunnut vielä kertoa anopille raskaudesta. Ja niin sitä menttiin lääkäriin jonkun tekosyy turvin”, Lilja muistelee.

”Kyllä anopin naama venähti, kun hän kuuli uutisen. Hän oli luullut, että minulla oli vain ruokahalu kasvanut, kun olin aiemmin ollut niin laiha tyttö.”

Sadun muistot omasta ensimmäisestä äitiyspakkauksestaan ovat surulliset. Perheen

esikoispoika syntyi kuolleena tammikuussa 2007. Äitiyspakkaus oli vielä postissa odotamassa, ja Sadun piti kirjallisesti perustella, miksi hän haluaa palauttaa pakkauksen. Se tuntui surutyön keskellä raskaalta.

Seuraavana jouluna syntyi Vilma ja kaksi vuotta myöhemmin Aatos.

”Surun jälkeen kaikki on mennyt hyvin”, Satu ja Lilja sanovat.

Sukukokous koolle kutsumatta

Arjessa yhteiskunnan tukiverkostoja ei tule paljon mietittyä. Lilja tai Satu eivät edes muista, milloin olisivat viimeksi asioineet Kelan toimistossa. Moni asia hoituu automaattisesti tai netissä.

Vuoristen suvulla on lämpimät välit: sukupolvet tapaavat toisiaan viikoittain. Mummeli Liljan luona vieraisilla ovat piipahtamassa pojantytär Satu ja tämän poika Aatos.

”Kun äskettäin kävin hammaslääkärisä, Kela-korvaus vähennettiin heti kassalla”, Lilja kiittelee. Muuten mummeli ei ole

Liljan elämään mahtuu kaksi evakkoreissua.

paljon sairausvakuutuskorvauksia tarvinnut: ainoa lääkitys on hieman koholla olevaan verenpaineeseen.

Vuoristen suvussa yhdessäolo on mutkatonta. Sukupolvet tapaavat eri kokoonpanoilla viikoittain.

”Kesällä viljeltiin vaarin kanssa kurpitsaa ja perunaa. Niitä piti kastella ja kitkeä. Vasta syksyllä saatiin satoa”, Vilma kertoo maatalouskokemuksiaan.

Juhlatkin saadaan pystyyn pika-ajassa. Kun Aatos syntyi, Satu oli sairaalassa vastasyntyneen kanssa vain yhden yön. Lapset

ovat syntyneet peräkkäisinä päivinä joulukuussa, joten äidin teki mieli kotiin juhlimaan Vilman syntymäpäivää.

”Annas olla, kun päästiin kotiovesta vauvan kanssa, niin jo pian soi ovikello. Sieltä pamahti sisään koko suku ja samppanjapullo poksausettiin auki.”

Läppäri tuli taloon

Arkista onnea on se, että sukupolvet asuvat kymmenen kilometrin säteellä toisistaan. Puistolan mummeli on kulkenut elämänsään pitkän matkan siihen, että lauma on koossa ja lähellä.

Liljan elämään mahtuu kaksi evakkoreissua. Hän syntyi Inkerissä, josta perhe lähti Viipuriin 1930-luvun taitteessa, kun sukutila pakkolunastettiin kolhoosiksi. Lilja oli tuolloin yksivuotias. Viipurin-kodista taas oli lähdeävä talvisodan aikaan vuonna 1939.

Yhä suvun kantaäiti jaksaa elää ajan hermolla. Muutamia vuosia sitten Liljan pojat tulivat ovelle kannettava tietokone kaina-

lossa ja kysyivät, että mitäs tälle tehdään. ”Sanoin ensin, että viekää pois, ja sitten liäsasin, että kantakaa sisään.”

Nyt Lilja käyttää säännöllisesti sähköpostia ja hoitaa pankkiasiat netissä. Tietokoneelle tallentuu myös uusi luku elämäkertaa silloin, kun Lilja sattuu kirjoituspäälle.

Kovin usein loppoaikaa ei ole, sillä päivisin on paljon puuhaa: koirien ulkoilutusta, kyläilyä ja yhdistystoimintaa. Nytkin on jo kiire lappamaan jäätelöä kippoihin Vilmalle ja Aatokselle. Sitä ennen on kuitenkin pakko saada vielä kertoa viikon ilouutinen.

”Aatos soitti yhtenä päivänä ja kertoi, että on saanut keskellä viikkoa karkkia. Sitten Vilma tuli puhelimeen ja muisti sen toisenkin tärkeän asian, miksi ylimääräinen karkkipäivä oli järjestetty”, Lilja kertoo.

Jos kaikki menee hyvin, mummelin kataras kasvaa ensi keväänä. Ketosille on tulossa uusi vauva. ■

Sosiaalivakuutus-lehti 50 vuotta

Vuosikerroissa elää tarina sosiaaliturvan muutoksesta ja muutoksen tekijöistä.

1960-LUKU

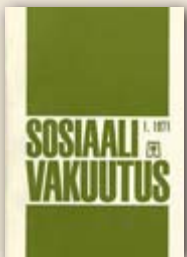

Sosiaalivakuutus-lehti ilmestyi ensimmäisen kerran vuonna 1963. Vastaavana toimittajana oli Kansaneläkelaitoksen tiedotuspäällikkö **Martti Särkelä**.

Vuonna 1968 lehdelle valittiin toimituskunta, johon kuuluivat **V. J. Sukselainen, Aku Sumu, Erkki Tuominen, Jaakko Pajula, Pekka Kuusi, Yrjö Littunen, Tapani Purola ja Antti Suviranta**. Päätoimittajaksi tuli Jaakko Pajula, joka osallistui aktiivisesti lehden toimitustyöhön myös tultuaan valituksi Kelan pääjohtajaksi 1971.

”Viime vuonna 546 000 henkilöä sai kansaneläkelain mukaisia eläke- ym. etuja. Edunsaajien lukumäärän suuri nousu asettavat kasvavia vaatimuksia myös eläkelaitoksen tiedotustoiminnalle. Yhtenä osana tiedotustoiminnan tehostamisessa on eläkelaitoksessa nähty tarpeelliseksi ryhtyä julkaisemaan Sosiaalivakuutus-lehteä. Lehden pääasiallisen sisällön tulevat muodostamaan kansaneläkelaitoksen hoidossa olevia sosiaaliturvan aloja koskevat kirjoitukset ja tutkimukset.” (1/1963)

1970-LUKU

Asiantuntija-artikkeleita, taulukoita ja kuvia sisältävä lehti ilmestyi jopa 10 kertaa vuodessa teemoinaan kansaneläkevakuutus, kuntoutus, sairausvakuutus ja terveydenhuolto. Kirjoittajina ahkeroinvat Kelan eri yksiköiden päälliköt, mm. **Veikko Kallio, Juhani Jäntti ja Olavi Suihko**.

Vuonna 1976 lehden päätoimittajaksi tuli Kelan sosiaaliturvan tutkimuslaitoksen johtaja **Esko Kalimo**. Seuraavana vuonna toimitussihteeriksi valittiin **Sinikka Raivio**, joka hoiti tehtävää yli 10 vuoden ajan.

”Elinkustannusindeksin kehityksen mukaisesti on kansaneläkkeitä kuluvan vuoden aikana tarkistettu jo kolmesti: maaliskuussa, heinä- ja syyskuussa, neljäs indeksikorotus tapahtuu joulukuussa. Indeksitarkistus kansaneläkkeissä seuraa, kun elinkustannusindeksin osoittama elinkustannusten nousu on ollut vähintään kolme prosenttia edellisestä tarkistuksesta. Neljä indeksikorotusta saman vuoden aikana kuvastaa tämän hetken poikkeuksellisen nopeata hintakehitystä.” (1/1973)

1980-LUKU

Asiantuntija-artikkeleiden aihepiiri laajeni samassa tahdissa Kansaneläkelaitoksen hoitamien etuuksien lisääntyessä. Palsatilat saivat mm. viljelijäväestön työkyky, aikuisten hammashoito, kansaneläkeuudistus ja työttömyysturvan uudistus. Kirjoittajina debytoivat mm. **Olavi Valpola ja Timo Klaukka**.

Vuonna 1985 lehden päätoimittajaksi tuli tiedotuspäällikkö **Mikko Tuohi**.

”Selkäsairauksien vähentäminen on saatava koko kansan asiaksi. Lääkintöhallituksessa on suunniteltu laajaa selkäsairauksien ehkäisy- ja hoito-ohjelmaa. Sen laatimiseksi ovat olleet mukana Kansaneläkelaitos ja Työterveyslaitos. Ohjelma perustuu terveyskasvatukseen, lääkäreiden ja muun terveydenhuollon henkilöstön koulutukseen, tutkimukseen ja tiedotukseen.” (6/1983)

1990-LUKU

Asiantuntijoiden kirjoittamat artikkelit väistyivät, ja tilalle tulivat haastattelut. Vuonna 1993 toimitussihteeriksi valittiin **Hilkka Arola** uudisti lehden ilmeen ja rakenteen. Raskas lama heijastuu lehden sisältöön: ”Paraneeko palvelu, jos yleinen asumistuki siirretään Kelalle?”, ”Työttömät eriarvoistuvat” ja ”Lama-aika ei houkuttele eläkkeelle”.

”Yksityistämistä, kilpailuttamista, julkisen sektorin karsimista ja markkinasuuntautuneisuutta peräänkuulutaan näinä aikoina niin innokkaasti, että tuntuu kuin näistä avainsanoista löytyisivät ratkaisut kaikkiin ongelmiimme. Mihin tämä huuma meidät viekään? Aiheutetaanko kansalaisten peruspalvelujen karsimisella, omaisuuden uusjaolla ja kasvavilla tuloeroilla korjaamattomia vaurioita yhteiskuntaamme?” (1/1993)

2000-LUKU

Ensimmäisten lukijatutkimusten tulokset olivat toimitukselle miellyttävää luettavaa. Peräti 77 % vastaajista kertoo olevansa erittäin tai melko tyytyväinen lehden sisältöön. Eniten lukijoita kiinnostivat asiantuntijahaastattelut. Moni kuitenkin pohti, kenelle lehti on tarkoitettu: asiantuntijoille vai suurelle yleisölle?

Vuonna 2006 päätoimittajaksi tuli viestintäpäällikkö **Seija Kauppinen** ja seuraavana vuonna toimitussihteeriksi **Minna Latvala**. Lehden konsepti kirkastui: Sosiaalivakuutus on Kelan sidosryhmälehti.

”Nuoret voivat huonosti. Yhä useampi masentuu ja syrjäytyy jo varhain. Jos elämä karkaa hallinnasta, paluu opintojen tai työn pariin ei onnistu. Tuore Kelassa tehty tutkimus paljastaa pelottavia lukuja. Pelkästään viime vuonna mielenterveyshäiriön vuoksi eläkkeelle siirtyi 1 900 nuorta.” (6/2008)

Vaivaishoidosta koko kansan sosiaaliturvaan

Kelan 75-vuotinen historia kertoo myös suomalaisen sosiaaliturvan tarinaa. Laajat ja rohkeat sosiaaliturvauudistukset 1900-luvulla tekivät Suomesta pohjoismaisen hyvinvointivaltion. Samalla Kelasta rakennettiin perusturvajärjestelmän kivijalka.

TEKSTI Hanna Moilanen KUVITUS Jonna Koivumäki KUVAT Kelan arkisto, Miika Kainu

Vielä 1930-luvun alussa eläke oli harvinainen etuoikeus Suomessa. Suurin osa ihmisistä tukeutui säästöihin, lasten kanssa solmittuihin syyntekisopimuksiin ja erilaisiin avustuksiin. Ensimmäisen eläkelain hyväksyminen vuonna 1937 oli merkittävä askel.

Toisesta uraauurtavasta etuudesta, sairausvakuutuksesta, keskusteltiin jo 1920-luvulla. Vähemmistöhallitusten hartiat eivät kuitenkaan riittäneet kantamaan sitä käytäntöön asti. Uudistus lykkäytyi pitkälle sodan jälkeen, jolloin se toteutettiin vuonna 1964 koko kansan vakuutuksena.

Näihin kahteen käännekohtaan kiteytyy suomalaisen sosiaaliturvan erityispiirre. Etuusjärjestelmä luotiin Euroopan viimeisien maiden joukossa. Toisaalta siirrot olivat rohkeita ja uudistukset rajuja. Esimerkiksi sairausvakuutuksen kattavuudesta tuli kerralla yksi maailman laajimmista ellei jopa laajin.

Ei myöskään ollut itsestään selvää, että Suomessa valittiin koko kansaan kohdistuvien etuuksien tie. Jo ensimmäisissä keskusteluissa nousi esiin jännite maaseudun asukkaiden ja kaupungin palkansaajaväestön välillä.

”Sosiaalidemokraatit ajoivat työväenvakuutusta palkkatyössä oleville. Maalaisliitto ja SKDL eivät hyväksyneet mallia, joka olisi jättänyt maalaisväestön sairausvakuutuksen ulkopuolelle”, toteaa tutkimusjohtaja Olli Kangas Kelasta.

Sama keskustelu käytiin ansiosidonnaisten eläkkeiden ja kaikille suomalaisille suunnatun kansaneläkkeen välillä. Poliittiset kompromissit johtivat rinnakkaisten järjestelmien luomiseen. Kaikkien oikeuteen perustuva kansaneläke sai rinnalleen ansiosidonnaisen työeläkejärjestelmän 1960-luvun alussa.

Samat poliittiset virtaukset ovat jatkuneet myöhemmin hienovaraisempina. Esimerkiksi Ahon keskustalainen hallitus piti huolta perusturvas-

ta ja leikkasi ansiosidonnaisista etuuksista. Vastaavasti Lipposen sosiaalidemokraattijohtoiset hallitukset kavensivat perusturva.

Sosiaalipolitiikka talouskasvun tukena

Pikkuhiljaa uudet etuudet alkoivat muuttaa ihmisten tapaa ajatella. Köyhäinhoidon aikana koettiin, että avun varaan joutuminen oli häpeällistä. Jopa ensimmäisten eläkkeiden yhteydessä keskusteltiin katteettomasta avusta. Osa päättäjistä oli huolissaan kansan moraalista. Romahtaisiko se, jos kaikille tulisi yhtäläinen oikeus eläkkeeseen?

Ajattelu muuttui 1960-luvulla. Yhä useampi alkoi mieltää sosiaaliturvan talouskasvun osatekijäksi ja investoinniksi parempaan tulevaisuuteen.

Myös eläkerahastojen merkitys konkretisoitui sodan jälkeen, kun tarvittiin pääomia jälleenrakennustyöhön. Kansaneläkerahasto vastasi merkittävästi koko maan sähköistamisestä, mikä loi infrastruktuuria teollistumiselle ja kasvavalle hyvinvoinnille.

Kolmas 1900-luvun suurista sosiaaliturvauudistuksista, työttömyysvakuutus, organisoitiin Suomessa jo 1917 ammattiyhdistysten kautta. Tämä oli kansainvälisesti katsottuna aikaisin. Järjestelmän kattavuus jäi kuitenkin heikoksi.

Työttömyysturva ulotettiin laajemmin työntekijöille vuonna 1959. Päättäjät eivät päässeet sopuun Kelan roolista, vaan työttömyysturva organisoitiin erillisten, am-

mattiyhdistysliikkeen hoitamien työttömyyskassojen maksettavaksi. Epäluuloinen asenne Kelaan kohtaan juonsi juurensa aiemmista eläkekiistoista. Kansaneläkkeen maksajana Kelan nähtiin olevan maalaisten puolella kaupunkilaisia vastaan.

”Suomelle tyypillistä on työttömyyskassojen ja yksityisten eläkeyhtiöiden vahva rooli. Tässä Suomi eroaa muista Pohjoismaista, joissa kokonaisjärjestelmä on valtiokeskeisempi”, Kangas kertoo.

Kansaneläkkeen maksajana Kelan nähtiin olevan maalaisten puolella kaupunkilaisia vastaan.

Kassaperusteisen työttömyysturvajärjestelmän luominen kertoo sosiaalipolitiikan kaksoisroolista. Se ei tuota pelkästään sosiaaliturvaa erilaisissa tilanteissa oleville yksilöille ja ryhmille. Saman kolikon toinen puoli on yhteiskunnallisen vallan rakentaminen.

”Työttömyyskassat ovat kannustaneet ihmisiä liittymään ammattiyhdistyksiin. Ilman kassaperusteista työttömyysvakuutus-

järjestelmää ammattiyhdistysliikkeen järjestäytymisaste ei olisi niin korkea, kuin mitä se on Suomessa, Ruotsissa ja Tanskassa. Sosiaalipolitiikalla on ollut piilovaikutuksia, joita ei ehkä ole suunniteltu”, Kangas pohtii.

Kohti yhtä luokkaa

Yleinen luottamus Kelaan oli jo 1980-luvulla vahvistunut ja työttömän ansioista riippumaton perusturva siirtyi Kelan hallinnoitavaksi. Seuraavalla vuosikymmenellä Kelan vastuulle siirrettiin koko joukko pienempiä sosiaalitukia. Esimerkiksi lapsilisät, äitiysavustus, yleinen asumistuki ja opintotuki päättyivät Kelaan.

”Kela nähtiin jo vastuullisena perusturvalaitoksena, joka hoitaa monia asioita viikkelaasti ja kustannustehokkaasti”, Kangas kertoo.

Esimerkiksi elatustukien hoitoon menikunnissa aikaa yhteensä 370 henkilötyövuoden verran. Kelassa sama urakka hoituu 83 henkilötyövuoden panoksella.

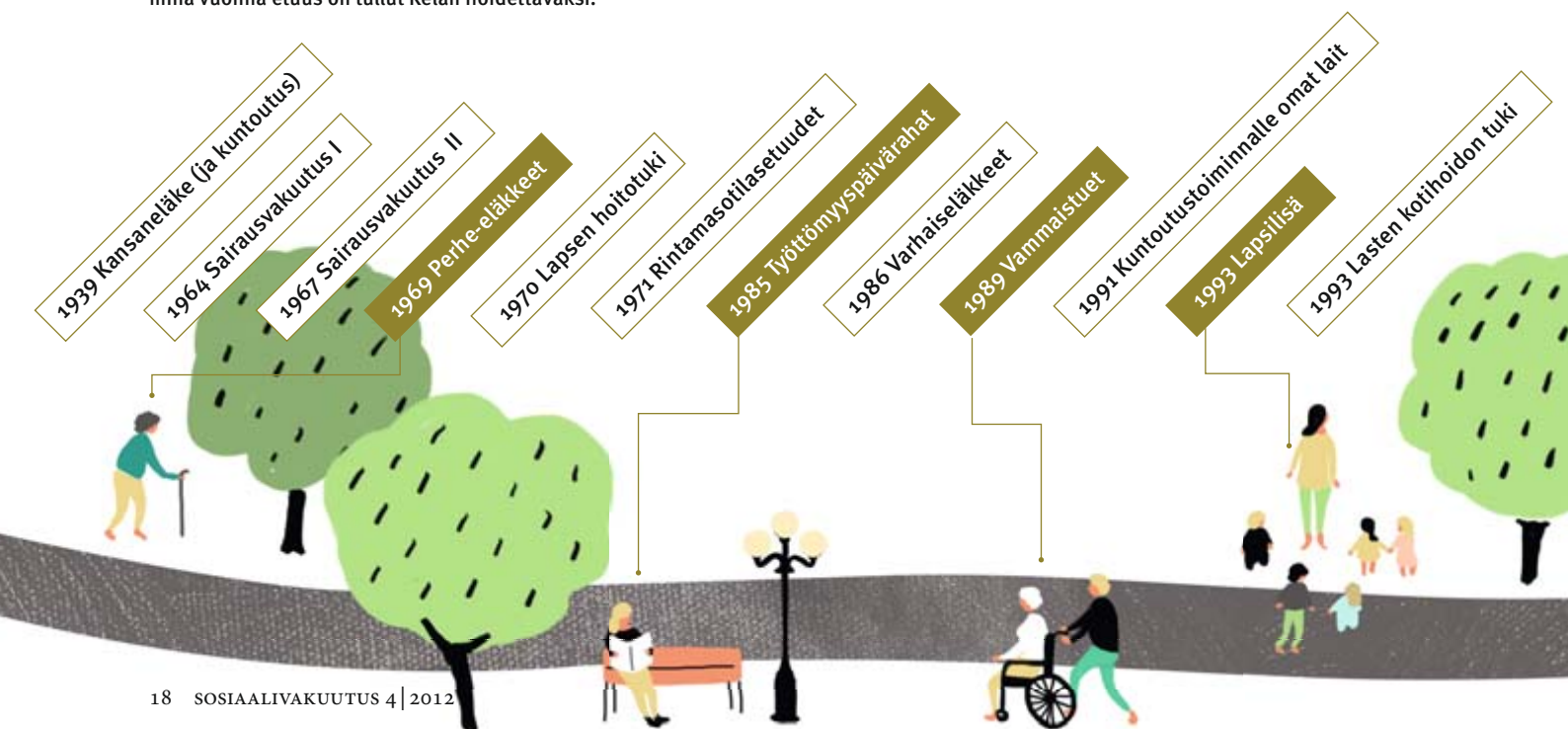
”Osa etuuksista, esimerkiksi asumistuki, edellyttää erilaisten taustatietojen yhdistämistä. Meillä on tähän hyvät tietojärjestelmät”, Kangas toteaa.

”Ja Kela on mottonsa mukaisesti yksi ja yhtenäinen. Kunnilla voi olla keskenään hyvin erilaisia käytäntöjä.”

Vaikka Kela on kasvanut, toimikenttää olisi silti mahdollista vielä laajentaa. Suurin osa suomalaisista antaisi toimeentulotuen perusosan maksamisen Kelan vas-

ETUUDET KELAN HOIDETTAVAKSI

Kelalta haettavien etuuksien määrä on laajentunut vuosi vuodelta. Kuvio kertoo, minä vuonna etuus on tullut Kelan hoidettavaksi.

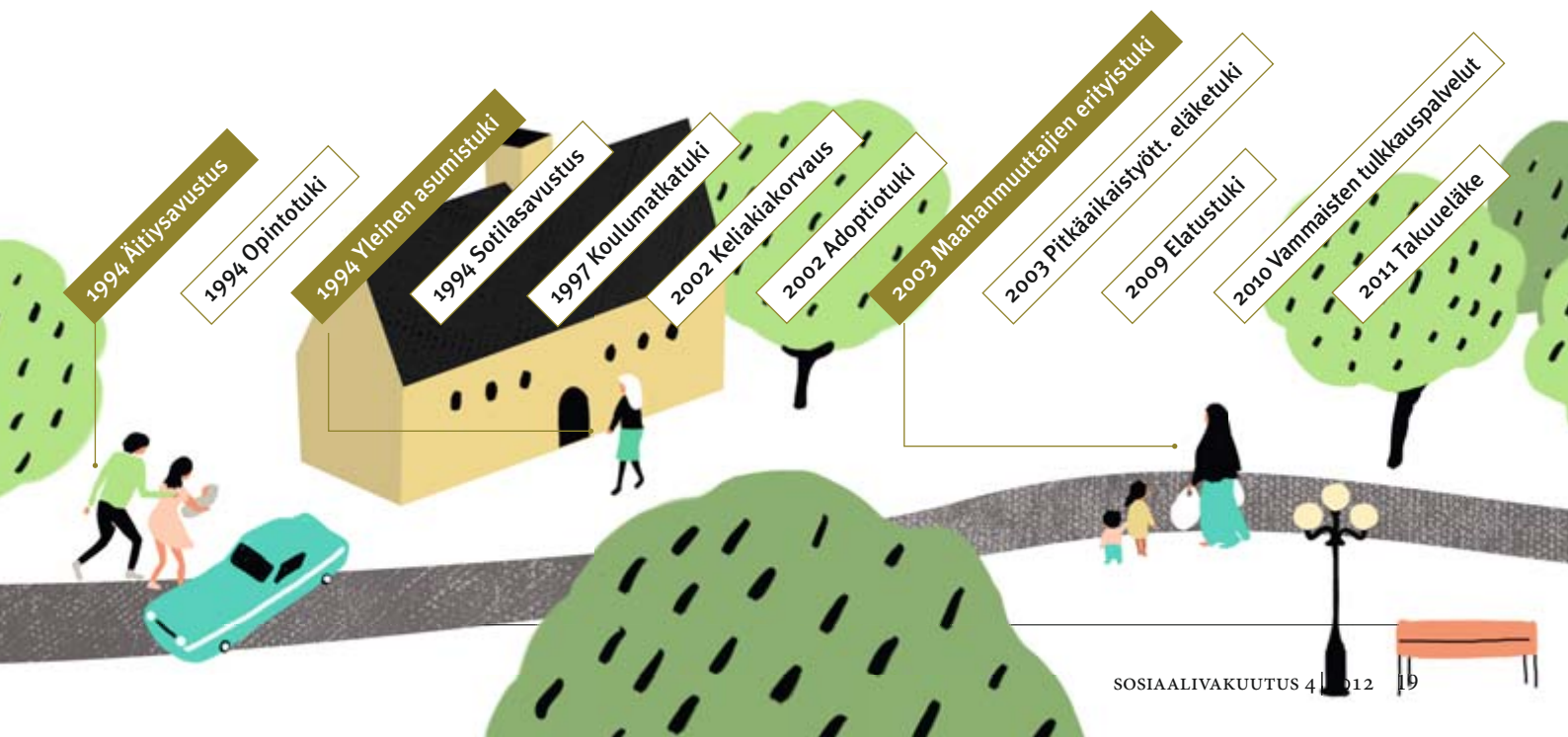
Piiriasiamies Kaijansinkko
valvontakäynnillä
Lappeen Lyytikälässä
leskrouva Miina
Erikssonin luona. v.1950.

Eläkkeensaajat nostamassa eläkettään Helsingin
Postitalossa vuonna 1952.

Kelan Nurmijärven toimipaikka. Piiriasiamies Toivo
J. Luoto kotitalonsa rappusilla 1950-luvun alussa.

tuulle. Kokeiluista on saatu myönteisiä tuloksia, ja myös sosiaali- ja terveysministeriö on suositellut siirtoa kunnilta Kelaan.

Käytännössä uudistusta ei ole saatu toteutettua, koska on pelätty kulujen kasvavan. Asiointi Kelassa olisi ehkä neutraalimpaa kuin kuntien sosiaalitoimistoissa käynti, joten hakijoiden määrä saattaisi kasvaa.

Myös omaishoidontuen siirrosta Kelaan on keskusteltu. Tälläkin siirrolla on vahva kannatus kansalaisten keskuudessa sosiaalibarometrin mukaan. Kuntien kriteerit ja resurssit omaishoidontuen myöntämiseen vaihtelevat huomattavasti.

Perusturva jäi jälkeen

Iso kuva suomalaisesta sosiaaliturvasta on kahtia jakautunut. Ansioturvaetuudet ovat meillä parhaimmillaankin Euroopan keskitasoa tai jopa sen alle. Myös perusturva on jäänyt jälkeen, kun vertaillaan eri maiden etuuksien tasoja.

”Suomi ei enää ole sosiaaliturvan johtavia maita”, Kangas tiivistää.

Toisaalta jos verrataan esimerkiksi köyhiin eläkeläisten määrää, Suomi pärjää varsin mukavasti. Yhdessä muiden Pohjoismaiden ja Hollannin kanssa Suomessa on vähiten eläkeläisten köyhyttä, jos köyhyysrajaksi valitaan 40 % keskitulosta.

Jos taas köyhyysraja nostetaan 60 %:iin, vanhuusköyhyyden luvut ovat meillä eurooppalaisessa vertailussa yllättävän suuret. Toisin sanoen Suomessa on kattava järjestelmä, mutta etuuksien tasot ovat suhteellisen matalat.

Myös oma kehittämiskulttuuri on muuttunut. Viime vuosisadalle ominainen rohkeus tehdä rajuja uudistuksia on hiipunut. Esimerkiksi Sata-komitean laatimat suunnitelmat perusturvan uudistamisesta on jätetty odottamaan parempia aikoja. Nykyhetkestä tarkasteltuna on vaikeaa hahmottaa, miten nopeaa sosiaaliturvan kehitys oli 1900-luvulla.

Omalaatuisen historiansa vuoksi Suomi voisi kuitenkin olla kiinnostava tapaus myös kehittyvien maiden näkökulmasta. Pohjoismaiden nykytilanteen katsominen voi tuntua ulkoapäin katsottuna hengästyttävältä, mutta historiassa on yllättävän paljon samankaltaisuutta.

”Suomi oli 1930-luvulla tavattoman köyhä maa ja vahvasti agraarinen yhteiskunta. Osa ihmisistä eli pitkälti rahatalouden ulkopuolella. Silti eläkelaki saatiin säädettyä ja sen jälkeen muu sosiaaliturva. Kehittyvät maat voisivat katsoa, miten Suomessa lähdettiin liikkeelle”, Kangas ehdottaa. ■

”Suomalaisten etuisuuksien taso jää matalaksi eurooppalaisessa vertailussa”, toteaa Kelan tutkimusjohtaja Olli Kangas.

Eurooppalaista sosiaaliturvaa

Ulkopoliittisen instituutin johtaja **Teija Tiilikainen** ei usko, että Euroopassa päästään yhtenäiseen sosiaaliturvaan lähivuosina. Eri maiden sosiaaliset mallit juontuvat syvältä uskonnollisesta ja kulttuurihistoriallisesta perinteestä.

Eurooppalaista sosiaalipolitiikkaa on yritetty ymmärtää jakamalla sitä erilaisiin lohkoihin. On puhuttu pohjoismaisesta hyvinvointivaltiosta, Manner-Euroopan perhekeskeisistä malleista ja anglosaksisesta liberaalista hyvinvointivaltiosta.

Tiilikaisen mukaan erot sosiaaliturvassa juontavat juurensa satojen vuosien taakse, jolloin uudet protestanttiset suuntaukset haastoivat roomalaiskatolisen kirkon.

”Vaikka ajattelu sittemmin on maallistunut, erilaiset taustat näkyvät esimerkiksi silloin, kun puhutaan yksilön ja yhteisön vastuun rajoista”, Tiilikainen summaa.

Katolisessa perinteessä korostuvat kirkko ja eurooppalainen yhteisö. Yhtenäisen Euroopan ajattelu läheisyysperiaatteineen juontaa juurensa täältä. Turvaa luova yhteisö voi olla perhe, suku tai kolmannen sektorin toimija.

Vastaavasti luterilainen Eurooppa nojaa vahvoihin kansallisvaltioihin ja verovaroin ylläpidettyyn hyvinvointiyhteiskuntaan. Kalvinistisissa maissa ei tukeuduttu valtioon tai papistoon, vaan yksilökeskeinen maailmakuva sai vahvan jalansijan.

”Kalvinismin johtajatuksena oli oman elämän keskittäminen sarjaksi hyviä tekoja”, Tiilikainen kuvailee.

Esimerkiksi Brittein saarilla valtion tehtäviä halutaan minimoida. Lähtökohtana on yksilön vastuu itsestään vakuutuksien kautta.

Sosiaalipolitiikka hiipii takaovesta sisälle

Keskustelu sosiaalisesta Euroopasta on vahvistunut 1990-luvulta alkaen. Euroopan unionin kehitys on mahdollistanut työvoiman vapaan liikkumisen ja kannustanut opiskelijoita tarttumaan vaihto-ohjelmiin. Ihmisten muuttaessa kysymys sosiaaliturvasta nousee väistämättä esille. Miten se järjestetään ja millä ehdoilla? Mikä on työntekijän mukana tulevan perheen asema?

”Euroopan unionin sosiaalinen malli tulee tavallaan keittiön oven kautta sisälle”, Tiilikainen pohtii.

Myös työelämän lainsäädännössä on jo nyt paljon unionioikeutta. Integroitumista on tapahtunut myös keskinäisen vuorovaikutuksen ansiosta. Toimijat eri puolilla Eurooppaa ovat tutustuneet toistensa hyviin käytäntöihin ja ottaneet vaikutteita toisiltaan. Yhteistä sosiaalista mallia ei kuitenkaan ole näköpiirissä. Varsinkaan kun talouskriisi on painanut sosiaali- ja ympäristöasiat taka-alalle.

”Keskustelussa on huomattu, ettei ole yhtä selkeää sosiaaliturvamallia, johon voisimme palata, vaan monia erilaisia malleja. Itä-Euroopan maiden mukaantulo on tuonut omat mausteensa sosiaalisen vastuun hahmottamiseen”, Tiilikainen kuvailee.

”On vielä vaikeaa sanoa, millaiseen tilaan talouskriisi jättää Euroopan. Tuottaako se sysäyksen integraation edistämiseen? On väläytetty esimerkiksi yhteisen budjetin kasvattamista. Vai seuraako kriisistä käpertyminen oman kansallisen ajattelun piiriin? Aika näyttää.”

Hanna Moilanen

Muutoksia Kelan etuuksiin vuonna 2013

Ensi vuosi tuo merkittäviä muutoksia moniin Kelan maksamiin etuuksiin, etenkin sairausvakuutukseen ja työttömyysturvaan.

SUURI OSA ENSI VUODEN muutoksista on vasta menossa eduskunnan käsittelyyn. Koosteessa esittelemme keskeiset muutokset.

Muutoksia sairaanhoidon korvauksiin

Hallitus esittää, että lääkkeiden peruskorvausta alennettaisiin nykyisestä 42 %:sta 35 %:iin ja alempaa erityiskorvausta nykyisestä 72 %:sta 65 %:iin. Ylempi erityiskorvaus (100 %) säilyisi ennallaan.

Lääkekulujen vuotuista omavastuuta, eli ns. lääkekattoa, alennettaisiin nykyisestä 700,92 eurosta 670 euroon. Lääkekorvausten muutokset tulisivat voimaan helmikuun 2013 alusta. Lääkekaton muutos toteutettaisiin kuitenkin jo tammikuusta 2013.

Hallitus esittää, että yksityisen sairaanhoidon korvauksissa luovutaan prosenttiosuuksiin perustuvasta korvauksesta. Jatkossa korvauksena maksettaisiin vahvistetun korvaustaksan määrä. Näin asiakas tietäisi jo etukäteen korvauksen määrän ja oman maksuosuutensa. Samalla luovutettiin tutkimuksen ja hoidon yhteydessä perittävistä 13,46 euron kiinteistä omavastuusta.

Uuteen korvausjärjestelmään on tarkoitus siirtyä vuoden 2013 alussa. Laboratorio- ja radiologisia tutkimuksia lukuun ottamatta korvaustaso säilyisi ennallaan.

Kelan korvaamien matkojen matkakohdasta omavastuuta esitetään korotettavaksi vuoden 2013 alusta nykyisestä 9,25 eurosta 14,25 euroon. Matkakustannusten

vuosittainen omavastuu, eli ns. matkakatto, nousisi tällöin nykyisestä 157,25 eurosta 242,25 euroon.

Korotus ruokavaliokorvaukseen ja veteraanilisään

Hallitus esittää korotuksia ruokavaliokorvaukseen ja veteraanilisään. Muutokset tulisivat voimaan vuoden 2013 alussa.

Hallitus esittää keliakiaa sairastavien ruokavaliokorvauksen korottamista nykyisestä 21 eurosta 23,60 euroon kuukaudessa.

Veteraanilisään esitetään 50 euron korotusta. Korotus nostaisi veteraanilisän nykyisestä 52,09 eurosta 104,42 euroon kuukaudessa.

Pidennystä isyysvapaisiin

Hallitus on esittänyt, että isälle tarkoitettua vapaata olisi jatkossa kaikkiaan 54 arkipäivää. Isä voisi vatedeskin pitää enintään 18 arkipäivää vapaata samaan aikaan kuin äiti saa äitiys- tai vanhempainrahaa. Loput isyysrahapäivät isä voisi käyttää äitiys- ja vanhempainrahakauden jälkeen. Isyysvapaan muutoksessa nykyinen isäkuukausi jäisi pois. Isän vapaisiin ei enää vaikuttaisi se, käyttääkö isä vanhempainrahapäiviä. Isyysrahapäivät eivät myöskään vähentäisi vanhempainrahapäiviä.

Isyysvapaata voisi hallituksen esityksen mukaan siirtää nykyistä pidemmälle. Vapaa tulisi pitää ennen kuin lapsi täyttää 2 vuotta tai ennen kuin adoptiolapsen hoitoon ottamisesta on kulunut 2 vuotta. Muutos koskee niitä perheitä, joilla ensimmäinen saman

lapsen perusteella maksettava vanhempainpäivärahopäivä on 1.1.2013 jälkeen.

Työttömyysturvaan muutoksia

Hallitus esittää, että puolison tulot eivät 1.1.2013 alkaen vähennä toisen puolison työmarkkina- tai kotoutumistuen määrää. Työttömän omat pääomatulot tai asuminen vanhempien kanssa vaikuttavat tukeen edelleenkin.

Hallituksen esityksen mukaan lomakorvausten jaksotuksesta luovutaan ensi vuoden alussa. Työttömyysetuusia aletaan maksaa heti työttömyyden alettua siten, etteivät loppupalkassa maksetut lomakorvaukset enää vaikuta maksamisen alkamiseen.

Pitkäaikaistyöttömien työllistymistä aiotaan tukea määräaikaisella työllistymisrahakokeilulla. Esityksen mukaan työmarkkinatuki maksetaan työllistymisrahana ensimmäisen työssäolokuukauden ajalta pitkäaikaistyöttömälle henkilölle, joka ottaa vastaan vähintään 3 kuukautta kestävänsä työn. Työllistymisraha voidaan maksaa myös osa-aikaisen työn alussa. Kolmivuotinen kokeilu toteutetaan kuntakokeiluun osallistuvilla paikkakunnilla. Työllistymisraha haetaan työ- ja elinkeinotoimistosta, joka myös tutkii sen saamisen edellytykset.

Alle 25-vuotiaan ammatillista koulutusta vailla olevan nuoren on vatedes haettava ammatillisia valmiuksia antavaan koulutukseen kevään haussa, jos hän haluaa säilyttää oikeutensa työttömyysetuuteen. Tämä edellytys aiotaan laajentaa koskemaan myös työttömyyspäivärahaa saavia nuoria. Sen sijaan syksyn yhteishakuvelvollisuudesta työttömyysetuuden edellytyksenä on tarkoitus luopua.

Yliopisto-opiskelijalle ei jatkossa makseta työttömyysetuutta sillä perusteella, että hän on keskeyttänyt opintonsa vähintään vuodeksi.

Niin sanotusta ryhmälomautusmenettelystä luovutaan 1.7.2013 alkaen. Kaikkien lomautettujen tulee työttömyysetuutta saadakseen rekisteröityä henkilökohtaisesti työnhakijoiksi työ- ja elinkeinotoimistoon. ■

Kansaneläkeindeksiä vuonna 2013 käsitellään sivulla 35.

Entä jos työtä ei ole? Vartiaisen mukaan tällaista tilannetta ei ole, vaan ongelma on ihmisten asennoitumisessa.

Vain työhön kannustaminen on viisasta

VATT:n ylijohtaja ei pelkää sanoa ääneen, että hyvinvointipalvelujen rahoittaminen edellyttää ihmisten halua käydä töissä. Juhana Vartiainen tämä merkitsee tiukkojen rajojen asettamista työttömyysturvalle ja kotihoidontuen kriittistä tarkastelua. Töissä on myös jaksettava pysyä aiempaa pidempään.

TEKSTI Jussi Förbom KUVAT Wilma Hurskainen

Sanat kannustin, työllisyys ja hyvinvointipalvelujen rahoitus toistuvat Valtion taloudellisen tutkimuskeskuksen (VATT) ylijohtajan **Juhana Vartiaisen** puheissa usein.

Itse asiassa aina siitä asti, kun Vartiainen huhtikuussa astui virkaansa. Hänen on monesti kuultu toistavan julkisuudessa, että vain työnteon kannustimiin puuttuminen parantaa työllisyyttä pysyvästi. Perustelu on, että pitkällä aikavälillä työllisyys määrytyy vain sen mukaan, miten moni ihminen osallistuu työmarkkinoille.

Ylijohtaja haluaa myös torjua johtopäätöksen, että hänen näkemyksensä olisivat oikeistolaisia.

”Työhön kannustavaa ja pakottavaa politiikkaa pidetään joskus uusliberalismina, mutta näinhän asia ei ole. Jos eläisimme puhtaassa markkinataloudessa vailla julkisia palveluja tai sosiaaliturvaa, jokainen voisi itse valita, miten paljon tekee työtä ja miten paljon käyttää rahaa esimerkiksi sairausvakuutukseen. Silloin työnteon yksilöllinen ja yhteiskunnallinen hinta olisi aina sama, eikä poissaolo työstä aiheuttaisi kustannuksia kenellekään muulle, kuten nyt.”

Siksi tiukka työlinja on Vartiaisen mukaan nimenomaan sosiaalidemokraattisen hyvinvointivaltion, tai kuten hän sanoo, ahkeruusvaltion välttämätön ominaisuus. Siinä maassa pitkä, tulonsiirtoihin kustannettu poissaolo työelämästä ei kuulu perusoi-

keuksiin, vaan sosiaalipolitiikan tulee potkia ihmisiä töihin.

Esimerkiksi ansiosidonnaisen työttömyysturvan pitäisi nimensä mukaisesti olla vakuutus, jolla autetaan ihminen kuopan yli ja takaisin töihin. Se voi siis olla anteliaskin, mutta sillä pitää olla selvä ajallinen takaraja.

Kannustin on positiivinen pakote

Kannustimen käsitettä on kuitenkin julkisessa keskustelussa pidetty vaarallisena eufemismina, jolla halutaan vain peittää sosiaaliturvan kiristämisen ja töihin pakottamisen agenda. Vartiainen ei ota moises-ta vastuuta.

”On aivan sama, puhummeko kannusteesta vai pakotteesta. Kysymys on aina siitä, millainen on toimeentulon ero työllisyydessä ja työttömyydessä. Kannustin merkitsee sitä positiivista eroa, joka syntyy, kun ihminen menee töihin. Ihmisillä on toki erilaisia preferenssejä – jotkut rakastavat työtä enemmän kuin toiset.”

Se, millaiseksi työllisyysaste milläkin kannustimilla muodostuu, riippuu näin ollen ihmisten preferensseistä. Eli siitä, miten he reagoivat kannustimiin.

Entä jos työtä ei ole? Vartiaisen mukaan tällaista tilannetta ei synny, vaan kyse on vain ihmisten halusta tehdä sitä, mitä on tarjolla. Muuttomiehen hommia tai laivasiivousta on aina saatavilla, niistä vain maksetaan huonosti, ja ne ovat rasittavia.

”Kaiken ratkaisee kuitenkin verojen, sosiaaliturvan ja tulonsiirtojen kokonaisuus. Köyhyysloukut syntyvät eri tukimuotojen yhteisvaikutuksesta, eikä turvan muodoista pitäisi keskustella erikseen tai toisistaan irrallaan”, ylijohtaja sanoo.

Jos siis yhä enenevä määrä ihmisiä putoaa 500 päivän työttömyysturvajakson jälkeen perusturvan varaan, kysymyksiä herää: onko sosiaaliturvan, verotuksen ja tuottavuuden kokonaisuus viritetty sellaiselle tasolle, ettei työllistämistä tapahdu eikä työpaikkoja oteta vastaan?

Hyvä sosiaaliturva kannattelee työtä

Millainen sosiaaliturvamalli sitten varmistaisi, että Suomi on tulevaisuudessakin ahkeruuden eikä leppoistamisen työssija? Vartiainen mukaan kysymyksen mittakaava on valtava, mutta hän vetoaa kuitenkin taloustieteilijöiden yleisreseptiin: on koetettava luoda sellainen verotus- ja turvamalli, että työnteko on nykyistä kannattavampaa.

”Se voisi edellyttää alhaisempia tuloveroja, jotka korvataan työllisyyttä rasittamattomilla veroilla. Ehkä niin, että asumistuki otettaisiin osaksi yleistä sosiaaliturvaa, eikä se olisi oma köyhyysloukkuja pahentava elementtinsä. Jonkinlainen perustulo, jonka saisi pitää sittenkin, kun alkaa saada ansiotuloja. On kyllä tunnustettava, että se olisi hyvin alhainen. Syyperusteista sosiaaliturvaa tarvittaisiin edelleen. Mutta kuten

Juhana Vartiainen pidentäisi vanhempainvapaa-aikaa ja ehkäpä poistaisi kotihoidontuen kokonaan.

sanoin, selvät ajalliset takarajat on oltava.”

Ylijohtaja myös toivoo, että kokonaisuutta pyrittäisiin ensi vaiheessa tarkastelemaan riippumattomien taloustieteen ja sosiaalipolitiikan tutkijoiden kollektiivissa – ei siis eturyhmissä, kuten Sata-komiteassa. Eturyhmät ja päättäjät voisivat sitten pureksia tutkijoiden esitystä.

”Sata-komitea oli miehitetty sellaisilla asianosaisilla, joista monetkaan eivät halunneet luopua nykyisistä järjestelmistä. Siksi se oli jo valmiiksi halvaantunut.”

Kotihoito etäännyttää työllisyydestä

Kaikki työllisyyden lisäämisen reservit on myös käytävä läpi; eläkeläiset, opiskelijat, siirtolaiset – ja myös ne, jotka hoitavat lapsia kotona.

”Kotihoidontuki ei ole mitenkään erityisesti minun epäluuloni kohde. Olen maininnut sen muun muassa siksi, että se on meillä yleisempää kuin muissa Pohjoismaissa, eivätkä suomalaiset lapset silti näytä voivan mitenkään leimallisesti paremmin.

Usean vuoden poissaolo työelämästä näkyy myös naisten tuottavuudessa ja urakehityksessä pitkään töihin paluun jälkeenkin.”

Vartiainen mukaan on myös täysin mahdollista, että pitkä kotihoidontuki heikentää kaikkien naisten työmarkkina-asemaa. Perhevapaiden epätasainen jakautuminen tekee kaikista naisista työnantajien silmissä vähemmän houkuttavia.

”Erityisesti Saksassa ja Ranskassa tehdyt tutkimukset osoittavat, että varhaiskasvatus päiväkodissa tukee erityisesti vähän koulutettujen ja vähävaraisten perheiden lasten myöhempää menestystä.”

Päivähoito on myös siinä mielessä paremmin sopusoinnussa pohjoismaisen sosiaaliturvan ajattelun kanssa, että se työntää ihmisiä työmarkkinoiden käyttöön. Tämä tukee työllisyysasteen nostamista ja tulonsiirtojen rahoittamista, mikä on ylijohtajan mielestä tärkeämpi asia kuin perheiden valinnanvapaus. Siksi, jos Vartiainen saisi päättää, hän pidentäisi vanhempainvapaa-aikaa ja ehkäpä poistaisi kotihoidontuen kokonaan. Tai ainakin hän panisi sen päätymään siihen päivään, kun lapsi täyttää kaksi vuotta.

Eläkeiän nosto väistämätöntä

Entä sosiaaliturvan rahoitus? ”No, varmaankin ihan nykyisillä keinoilla, sekä sosiaaliturvamaksuilla että yleisillä veroilla. Eihän sosiaaliturvaa sinänsä ole vaikea rahoittaa, eiväthän ne niin suuria rahoja ole. Eihän se johdu valtion rahanpuutteesta, ettei perusturva nyt nosteta tämän enempää, vaan siitä, että halutaan säilyttää työnteon

kannustimia. Ei ole kyse budjetista, vaan aktivoinnista ja kannustamisesta.”

Vartiainen sanoo, että rahoituksen yksi väistämätön kulmakivi on kuitenkin eläkeiän nosto. Muuten se yksinkertainen yhtälö, jossa hyvinvointipalvelujen käyttäjien joukko kasvaa ja niiden maksajien joukko pienenee, ei toimi. Tässäkin asiassa ylijohtaja olisi tarvittaessa valmis purkamaan perinteisen korporatistisen kolmikannan ja antamaan isännän roolin maan hallitukselle.

”Jos eläkeikä ei nouse, siitä kolahtaa vaa-leissa poliittinen lasku. Silloin hyvinvointipalvelujen rahoitus kriisiytyy, eivätkä poliitikot voi enää syyttää siitä työmarkkinajärjestöjä. Eläke- ja työmarkkinajärjestöjen johtohenkilöiden on ymmärrettävä, että he eivät pääta ainoastaan eläkejärjestelmän, vaan koko hyvinvointivaltion kestävydestä.”

”Toivotaan, että he sen vastuun sisäis-tävät. Muussa tapauksessa hallituksen ja eduskunnan pitää ottaa heiltä valta pois.”

Nuoret työelämään

Ylijohtaja Vartiainen on esittänyt yhdeksi työllisyyden parantamisen keinoksi myös nuorille maksettavien palkkojen alentamista. Haastattelussa hän sanoo ehdotuksen perustuvan selkeään havaintoon: maissa, joissa nuorisotyöttömyys on säilynyt kohtuullisen vähäisenä, kuten Saksassa ja Hollannissa, oppisopimusjärjestelmä on vahvempi ja johdattaa suurta joukkoa nuoria työelämään.

”Näissä sopimuksissa palkka voi olla

alhainen, kun mukana on suuri oppimisisältö. Ja jos on niin, että nykyisten työehtosopimusten alhaisimmat taulukko-palkat rajoittavat tällaisten järjestelmien käyttöönottoa, niin on kysyttävä, pitäisikö niissä joustaa.”

”Meillä on syrjäytyviä nuoria ja nuorten on vaikea päästä työelämään. Pitäisi tutkia, voisiko luoda järjestelyn, jossa palkka on alhainen, mutta nuori samalla oppii kunnolla työhön sisään.”

Kelan entinen pääjohtaja Jorma Huuhtanen iloitsee kuopiolaisuudestaan ja kolmannelasta lastenlapsestaan.

Kela on asiakasta varten

”Meillä Kelassa...”, aloittaa Jorma Huuhtanen.
 ”Kaksi vuotta olen ollut poissa, mutta en ole vielääkään päässyt irti.” Kelan entinen pääjohtaja seuraa edelleen tarkasti talon toimia.

JORMA HUUHTANEN KERTOO saaneensa Liisa Hyssälän Kelan syntymäpäiväjuhlan puheenvuorosta perspektiiviä talon nykyään kymmeneen. Huuhtanen on mielissään, että hänellä ja nykyisellä pääjohtajalla oli tilaisuus kaksi vuotta sitten toimia pari kuukautta rinnan. Talon tuleva ja lähtevä johto vaihtoivat ajatuksia ja näkemyksiä kuljettavan tien suunnasta.

”Olimme Kelassa aloittaneet isot, muun muassa tietotekniikan kehittämiseen liittyvät hankkeet. Astelimme omaa polkuamme, sillä monista muista laitoksista ja isoista toimijoista poiketen uskalsimme käyttää organisaation omaa osaamista myös it-asioidessa”, Huuhtanen viittaa paraikaa julkisuudessa vellovaan keskusteluun.

”Kävimme tuolloin myös periaatteellista keskustelua, miten prosessijohtaminen kelaistettain tulisi toteuttaa. Ja asiakasnäkökulmaa on kyetty reivaamaan sinne, mis-

sä sen kuuluukin olla: Kela on asiakasta varten.”

Palkittu laatuajattelu jatkuu

Huuhtasen pääjohtajuuskaudella määriteltiin toimintalinja, jota seuraamalla Kansaneläkelaitoksesta piti jäykän byrokraattisen viraston sijaan muokkautua kansalaisia joustavasti kohteleva palvelutalo. Kyseessä ei ollut yhden miehen ristiretki. Huuhtanen korostaa, että tavoitetta kohti mentiin monella rintamalla.

”Malli palvelujen kehittämisestä laatuajattelun kautta tuntui organisaatioissa välillä varmasti raskaalta. Emme aina osanneet johtaa asioita niin, että niiden toteuttaminen olisi työntekijöistä tuntunut mieluista.”

Arjessa oli kuitenkin juhlahetkensä: Kela tuli palkituksi kansallisissa laatukilpailuissa.

”Parasta ei ollut palkinto vaan palaute, joka selkeytti yhteisiä tavoitteita. Koko henkilöstö otti palvelun parantamisen asiakseen. Laatuajattelun periaatteita on jatkettu nykyisessä organisaatioissa.”

Sähköinen jättimenestys

Huuhtasen henkilökohtaisia missioita olivat lähipalvelu ja yhteispalvelupisteet. Hän korostaa, ettei Kelan toimistojen määrän väheneminen tarkoittanut palvelun heikkenemistä. Valtaosa toimistoista muuttui yhteispalvelupisteiksi.

Huuhtasen mukaan yhteistyö oli tiivistä kuntien sosiaalitoimen kanssa, mutta monin paikoin myös työvoimahallinto, maistraatti, poliisi ja verottaja lämpenivät ajatukselle yhteispalvelusta. Kaikki eivät kuitenkaan onnistuneet vakuuttamaan asiakkaitaan sen toimivuudesta.

”Kun poliisi ja verottaja irrottautuivat ideasta, se lässähti”, hän sanoo ja myöntää, että syy saattoi olla myös siinä, että palvelu oli käymässä liian yleiseksi. Kokeilusta jäi jokin tapauksessa paljon hyvää jäljelle, ja lukuisat yhteispalvelupisteet kehittävät toimintaa edelleen.

”Front deskit, palvelutiskit, otettiin hyvin vastaan, ja erityisesti nuoret asiakkaat olivat innoissaan sähköisestä palvelusta. Se oli jättimenestys.”

Perusturva kuntoon

”Perusturvan järjestäminen on yhteiskunnassa ainutlaatuinen asia. Sitä kuitenkin nirhataan jatkuvasti, mikä on merkki, että kehitys on jäämässä jälkeen.”

Huuhtasen mukaan hyvinvointivaltioksi itsensä määrittelevän Suomen olisi kyettävä kehittämään perusturvaa vähintään ansiosidonnaisen sosiaaliturvan tasoisesti.

”Kelan on pystyttävä antamaan päättäjille luotettavaa tietoa ja kyettävä välittämään oikea viesti sosiaalipoliittisesta kehityksestä, niin murroksessa ja ristipaineissa kuin eletäänkin”, hän viittaa maahanmuuttajien alati kasvavaan määrään.

Pappana lapsenlapsille

Vaikka Huuhtanen jätti pääjohtajan tehtävät jo kaksi vuotta sitten, hän yhä saattaa aloittaa lauseen sanomalla ”meillä Kelassa”.

”En ole päässyt irti. Kela istuu minussa yhtä vahvasti kuin pohjoiskarjalaisuus”, hän nauraa. Kuopiolaistuneen ex-pääjohtajan arkeen on juuri tullut lisää ilonaiheita: kolmas lapsenlapsi.

”Nuoremman pojan pienet tyttäret kutsuvat minua papaksi. Pappana olo on tärkeä tehtävä.”

Äänessä on lämpöä ja rakkautta.

Hannele Koskinen

Kelalainen tuntee arvonsa

Mitä nykyjohto pitää Kelan merkittävimpänä saavutuksena? Miten pääjohtaja Liisa Hyssälän, johtaja Helena Pesolan ja johtaja Mikael Forssin mielestä Kelan arvot toimivat arjessa? Mitä haasteita tuo tulevaisuus?

Kaksi vuotta sitten ohjaimiin tarttunut pääjohtaja Liisa Hyssälä muistuttaa, että Kelan toiminnassa keskeistä on ollut asiakasläheisen toimintatavan vahvistaminen.

Entä onko Kela arvojensa mukainen? Onko Kela ihmistä arvostava, osaava, yhteistyökykyinen ja uudistuva?

Hyssälän mielestä Kela on tätä kaikkea. ”Vahvasti”, hän korostaa ja kiittää edeltäjiään. Kehittämistyöllä on pitävä perusta.

”Kelan asiakaspalvelua on kehitetty järjestelmällisesti koko 2000-luvun, ja haluamme jatkossa palvella asiakkaitamme entistä ennakoivammin ja aktiivisemmin.”

Pääjohtajan mukaan arvomaailma on taustalla, kun tavoitteena on olla inhimillinen ja tulla lähemmäksi asiakasta. Arvomaailma näkyy myös siinä, kun tarvitaan kykyä tukea asiakasta vaikeissa tilanteissa ja elämänmuutoksissa.

”Haluaamme tuottaa voimaa, jonka avulla elämän haasteet voi kohdata. Jotta tässä onnistutaan, on rakennettava ja vahvistettava luottamusta.”

Hyssälä viittaa TNS Gallupin kyselyyn, jonka mukaan enemmistö kansalaisista pitää Kelaa luotettavana ja toimintavarmana sosiaaliturvan toimeenpanijana. Yhteiskunnallisesta luottamuksesta pääjohtajan mielestä kertoo sekin, että Kela on viime vuosikymmenien aikana saanut hoidettavakseen viisitoista uutta tehtävää, yhtenä esimerkkinä viime vuonna tullut taakueläke.

Arvot tavoitteiksi ja ohjenuoriksi

”Tuoreena pääjohtajana esitin ensi töikseni kelalaisille neljä kysymystä, joista yksi koski Kelan arvoja. Halusin tietää, olivatko ihmiset ottaneet ne omikseen; ovatko arvot luonteva osa Kelassa työtä tekevien arkipäivää.”

Hyssälä sanoo ilahuneensa, kun sai kyselyyn tuhansia vastauksia. Hän siteeraa yhtä: *Tunnen arvot omikseni. Ne ovat hyviä tavoitteita ja ohjenuoria, ja ne tulisi muistaa kaikessa toiminnassa. Arvomme ovat erinomaisia, niiden kautta on mahdollista toteuttaa taiten myös asiakaslähtöisyyttä.*

linnon asioiden suunnittelu ja johtaminen.

► Kelan ydintoiminnot eli Kelan etuuskien toimeenpano ja kehittäminen sekä etuuskien toimittaminen asiakkaille.

Mikael Forss

Johtaja, työskennellyt Kelassa vuodesta 2001

► Kelan sisäisistä toiminnoista vastaava johtaja

► Henkilöstö-, palvelu-, it- ja tietohallinto-, aktuaari- ja tilasto- sekä tutkimusosastojen johtaminen

Kelan arvot

- Ihmistä arvostava
- Osaava
- Yhteistyökykyinen
- Uudistuva

Pääjohtaja kuitenkin korostaa, että arvoista ja niiden mukaisesta toiminnasta on pidettävä huolta. Arvokeskusteluja on käytävä säännöllisesti.

Vastuullinen sosiaaliturvan tuottaja

Mitä haasteita tulevaisuus tuo tullessaan? Hyssälän mukaan toiminnan kehittämiseksi valitut kolme strategista painopistealuetta ovat kelalaisille työtä ohjaavia, yhteisiä lähtökohtia.

”On tärkeää, että arvostamme ja ymmärrämme asiakasta sekä vahvistamme luottamusta häneen. Tästä on kyse myös silloin, kun kehitämme esimerkiksi verkkoasiointia ja asiointiprosessien laatua ja tehokkuutta.”

Hyssälä muistuttaa, että Kela on vastuullinen sosiaaliturvan tuottaja, ja siinä roolissa sen toiminta on suoraan yhteiskunnallisesti vaikuttavaa.

”Kelan toiminnan on oltava myös sosiaalisesti, ekologisesti sekä taloudellisesti kestävä.”

Pääjohtajan mielestä Kela on hyvinvoiva ja moderni työyhteisö, jossa tulevaisuuden haasteisiin vastataan kehittämällä myös henkilöstön omaa tekemistä ja työhyvinvointia.

”Panostamme yhteisten prosessien kehittämiseen, sillä asiakaspalvelu ja asiakkaan toimeentulon turvaaminen ovat ykköstehtäviämme.” ■

Hannele Koskinen

Top 3

Liisa Hyssälä

Kelan pääjohtaja 1.10.2010 lähtien

- Kelan strateginen suunnittelu, operatiivinen johtaminen ja kehittäminen.
- Asioiden esittely Kelan hallitukselle ja hallituksen päätösten toimeenpano.
- Kelan työjärjestyksen valmistelu hallituksen päätettäväksi.

Helena Pesola

Johtaja, pääjohtajan sijainen, työskennellyt Kelassa vuodesta 1990

- Eläke- ja toimeentuloturva-, terveys- ja kenttäosastojen sekä alue- ja paikallishal-

Tämä kolmikko on Kelan arvojen mukainen: pääjohtajasta Liisa Hyssälästä sekä johtajista Helena Pesolasta ja Mikael Forssista löytyy ihmisen arvostusta, osaamista, yhteistyökykyä ja uudistumishalua.

Työtä ihmisten hyväksi

Johtaja **Helena Pesola** on elänyt läpi Kelan muutoksen virastosta palvelujen tarjoajaksi. Hän on työskennellyt talossa pian 23 vuotta ja pitää Kelan merkittävimpänä saavutuksena 75 vuoden aikana ihmisten hyväksi tehtyä työtä.

”Sen kautta on rakentunut oikeudenmukaisempi ja sosiaalisesti merkityksellisempi elämä, ja se on osaltaan taannut yhteiskuntarauhan.”

Johtaja **Mikael Forssilla** on niin ikään pitkä työhistoria Kelassa: 11,5 vuotta. Forss pitää Kelan isona saavutuksena myös pääjohtaja **Liisa Hyssälän** mainitsemia, 90-luvulla vastaanotettuja uusia tehtäviä.

”Ne on kyetty hoitamaan laadukkaasti ja tehokkaasti ilman merkittäviä resurssien lisäyksiä.”

Arvot kompassina

Pesola korostaa arvojohtajuutta ja toteaa, että organisaatiossa arvojen merkitys on

ennen muuta siinä, kuinka ne vaikuttavat ja ohjaavat päivittäisiä toimintoja.

”Arvomme ovat kuin kompassi. Ne antavat suunnan, jolla toimintaa kehitetään.”

Pesolan mielestä on tärkeää, että arvot laskeutuvat tunne-elämän tasolle ja koskettavat.

”Vain silloin voi tapahtua muutoksia tottumuksissamme, uskomuksissamme ja vuorovaikutussuhteissa.”

Forssin mukaan arvojen toteutuminen arjessa välittyy ennen muuta asiakkaan hyvänä palveluna. Arvot toimivat myös toisinpäin: ne näkyvät hyvänä ja turvallisenä työpaikkana.

”Hyvä työilmapiiri on tärkeä tekijä.”

Osaamista ja uskallusta

Pesolan mukaan tulevaisuuden haasteita määritettäessä on kyettävä säilyttämään taito aistia asiakkaiden ja yhteiskunnan tarpeet.

”On osattava kohdata ihminen, on osattava kulkea hänen rinnallaan. On oltava kyky kuunnella ja auttaa.”

Pesola määrittelee Kelan suomalaisen sosiaaliturvan piilaaksoksi ja voimavaraksi asiakkaille.

”Osaaminen ja uskallus kukoistaa koituvat asiakkaidemme parhaaksi. Uskon, että Kelan toiminnalla on jatkossakin kantavat siivet ja voimakas kutsuhuuto. Mutta se edellyttää, että rakennamme tulevaisuuttamme itse ja olemme valmiita uudistumaan.”

Forss katsoo tulevaisuutta arkirealistisesta näkökulmasta.

”Kelalta ja muulta julkiselta sektorilta vaaditaan tulevaisuudessa entistä parempaa palvelua, samalla kun taloudelliset edellytykset palvelun toteuttamiselle heikkenevät. Tähän vaikuttaa muun muassa väestön ikääntyminen.”

Kelan kuntoutuspäällikkö Tiina Huusko pitää omaa osaamisalaansa jännittävänä, kokonaisvaltaisena, sosiaalisena ja luovana työnä.

Asiakas on asiantuntija

Kelan kuntoutuspäällikkö Tiina Huusko uskoo vankasti ihmiseen. Hänen mielestään kuntoutukselle on asetettava selkeät tavoitteet.

TEKSTIT Laura Kosonen KUVAT Wilma Hurskainen, Anne Vatén

Tällaista pilkettä ihmisen silmissä näkee harvoin – ainaakaan tällaisessa ympäristössä: askeettinen työhuone virastotalossa keskellä pitkää käytävää, kasa mappeja pöydällä, sähköpostissa sata vastaamatonta viestiä ja ulkona synkänharmaa vesisade.

Silti Kelan kuntoutuspäällikkö **Tiina Huuskon** silmissä palaa into. ”Kuntoutus on hirveän jännittävää, kokonaisvaltaista, sosiaalista ja erittäin luovaa työtä”, Huusko hersyilee. Työssään hän vetee suurella pensselillä Kelan kuntoutuksen suunta- viivoja. Tärkeimpiä suuntia on Huuskon mielestä kaksi: asiakasläheisyys ja yhteistyö kuntoutuksen eri toimijoiden välillä. Kuntoutusta on tehtävä ihminen edellä.

”Puhun mieluummin asiakasläheisyydestä kuin -lähtöisyydestä. Se tarkoittaa, että ihminen itse asettaa oman elämänsä tavoitteet, myös kuntoutuksessa.”

Huuskon mukaan kuntoutuspalvelua kannattaa järjestää vain, jos se lähtee asiakkaan omista tarpeista. Tällöin syntyy myös tulosta.

Asiakkaan eikä järjestelmän prosessi

Kuntoutuksen ammattilainen ajautuu helposti asiantuntijana rooliin, jossa hän ajattelee tietävänsä, millaista kuntoutusta asiakas tarvitsee.

”Silloin hälytyskellojen pitäisi soida”, Huusko painottaa. Asiakkaan tehtävä on määritellä tarpeensa ja asiantuntijan antaa tietoa mahdollisuuksista ja muistuttaa realiteeteista.

”Usein organisaatioissa pohditaan prosesseja järjestelmän näkökulmasta, esimer-

kiksi meillä Kelassa mietitään, miten päätöksenteko onnistuisi sujuvasti. Vähintään yhtä tärkeä on kuitenkin asiakkaan, yksittäisen ihmisen prosessi: hänen elämäntilanteensa, voimavaransa, osaamisensa ja turvaverkostonsa. Näillä on kuntoutusasioissa suuri merkitys.”

Kela haluaa selvittää, miten yksilöllisyys kuntoutuksessa toteutuu. Vaativan lääkinnällisen kuntoutuksen kehittämishankkeessa tehtiin haastattelututkimus kuntoutuksen asiakkaille. Sen mukaan asiakkaat olivat tyytyväisiä kuntoutuspalveluun, mutta ongelmia oli kuntoutukseen pääsyssä. Hakuprosessi koettiin monimutkaiseksi ja byrokraattiseksi.

Asiakkaat toivoivat myös, että kuntoutusta voitaisiin myöntää pidemmiksi jaksoiksi, jottei hakemusruletti toistuisi joka vuosi. Huuskon mukaan prosesseja on uudistettu palautteen perusteella.

Kunnilla erilaiset eväät

Asiakkaan kannalta kuntoutuksen tekee mutkikkaaksi se, että toimijoita on niin monia: kuntoutusta järjestävät Kela lisäksi myös kuntien terveys- ja sosiaalitoimi, työvoimahallinto ja työeläkelaitokset. Kuten terveydenhuollossa, myös kuntoutuksessa alueelliset erot palvelujen tarjonnassa ja organisoinnissa ovat suuret.

”Kelan kuntoutuksessa alueellinen epätasa-arvoisuus ei ole yhtä räikeää kuin terveydenhuollon järjestelmässä, mutta asiakkaan kannalta kaikki vaikuttaa tietenkin kaikkeen.”

Huuskon mielestä Kelan rooli on selvittää kuntoutuksen kokonaistilannetta eri alueilla, vahvistaa yhteistyötä ja nostaa asioita keskusteluun. Konkreettisesti työ näkyy

esimerkiksi niin, että vaikeavammaisten kuntoutuksen standardiin on kirjattu yhteistyö eri toimijoiden kesken.

Katse kuntoutussuunnitelmaan

Yksi keino lisätä sekä yksilöllisyyttä että yhteistyötä kuntoutuksessa on huolella laadittu kuntoutussuunnitelma. Laki velvoittaa, että asiakkaalle tehdään kuntoutussuunnitelma julkisessa terveydenhuollossa. Huuskon mukaan suunnitelmat ovat kuitenkin usein puutteellisia, eikä niistä käy ilmi, miksi tai millaista kuntoutusta asiakas tarvitsee. Vajavaisten tietojen perusteella Kelan on vaikea tehdä päätöstä kuntoutuksen myöntämisestä.

”Kuntoutussuunnitelmaan täytyy aina sisältyä tavoitteet, jotka määritellään yhdessä asiakkaan kanssa. Suunnitelmaa ei voi tehdä vanhojen papereiden pohjalta ilman asiakaskontaktia.”

Kelassa on kehitelty sähköistä, interaktiivista työkalua kuntoutussuunnitelmien laatijoille. Se yhtenäistäisi käytäntöjä ja parantaisi suunnitelmien laatua. Ohjelma on koe-käytössä Hämeenlinnan seudulla.

Aslak-kritiikki ampuu ohi

Kelan lakisääteisen kuntoutuksen kohderyhmää ovat erityisesti nuoret. Kela järjestää vaikeavammaisten pitkäaikaista vaativaa kuntoutusta, jonka asiakkaista vajaa puolet on alle 16-vuotiaita. Nuorten ammatillinen kuntoutus pyrkii ehkäisemään syrjäytymistä, ja myös kuntoutuspsykoterapian asiakkaat ovat keski-ikältään alle kolmikymppisiä.

Kelan harkinnanvaraisen kuntoutuksen määrärahat päätetään vuosittain eduskunnassa. Sen piiriin kuuluvat muun muassa erilaiset sairausryhmäkohtaiset kurssit ja työikäisten Aslak-kuntoutus.

Aslak on herättänyt julkisuudessa keskustelua kuntoutuksen vaikuttavuudesta. Sitä on kritisoitu tehottomaksi ja kalliiksi. Huusko vastaa arvosteluun kyseenalaistamalla kritiikin lähtökohtia.

”Kuntoutuksen vaikuttavuuden arvioinnissa pelkät määrälliset mittarit eivät toimi. Vaikuttavuuden tutkiminen on haastavaa, sillä siihen tarvitaan pitkäkestoisia ja kalliita tutkimusprojekteja. Koen, että Aslak-kuntoutusta kritisoineet tutkimukset eivät perustu siihen työhön, jota Kela tänä päivänä tekee.”

”Uskon vahvasti, että kuntoutustyö ylipäätään – ja myös Kelan kuntoutus – on vaikuttavaa. Meillä otetaan uusi palvelu

käyttöön vain silloin, kun sen vaikuttavuudesta on tieteellistä näyttöä ja lisäksi on tutkittu, että se sopii Suomen olosuhteisiin.”

Optimisti asettaa tavoitteet

Kuntoutuksen tulevaisuuden haasteiksi Huusko listaa kolme keskeistä kysymystä: Miten ylläpidetään ja parannetaan osaaamista? Miten asiakasnäkökulmaa kehitellään edelleen? Miten tietojärjestelmät keskustelisivat keskenään niin, että yhteistyö olisi sujuvaa? Lisäksi päänvaivaa aiheuttaa epätietoisuus siitä, kuinka sosiaali- ja terveyspalvelut tulevaisuudessa järjestetään.

”Olen optimisti. Uskon, että 20 vuoden kuluttua yhteistyö toimii aidosti. Todella uskon, etteivät tietojärjestelmät enää aiheuta ongelmia. Ennustan myös, että kuntoutuksessa eri toimijoita on nykyistä vähemmän”, Huusko tiivistää. ■

Työkykyneuvoja soittaa kotiin

Kun työkykyneuvoja **Tuula Pietarsaari** soittaa asiakkaalle ja tarjoaa apuaan, on vastaanotto yleensä ilahduttava. Pitkittyneellä sairauslomalla tai työttömänä oleva asiakas voi tarvita arkeensa monenlaista apua: Millaiseen sosiaaliturvaan olen oikeutettu? Kuinka haen työkyvyttömyyseläkettä? Mitä kautta pääsisin kuntoutukseen?

Henkilökohtainen työkykyneuvonta on esimerkki Kelan uudesta toiminnasta, joka tähtää asiakkaan yksilölliseen palveluun. Työkykyneuvojat aloittivat työnsä kuluvan vuoden alussa. Kela poimii asiakkaat sairauspäivärahan saajien joukosta, ja työkykyneuvojat ottavat heihin henkilökohtaisesti yhteyttä.

Toiminnan tavoitteena on edistää asiakkaan työhön paluuta, ehkäistä työelämästä syrjäytymistä ja myöhentää eläkkeelle siirtymistä. Olennaista on yhteistyö työvoimahallinnon ja terveydenhuollon kanssa.

”Tyypillinen asiakas kärsii esimerkiksi tukija liikuntaelinsairauksista tai mielenterveyden ongelmista. Jokaisen elämäntilanne on kuitenkin yksilöllinen ja sitä lähdetään selvittämään yhdessä”, Pietarsaari kuvailee.

Hänen työpaikallaan Espoon vakuutuspiirissä työskentelee kaksi työkykyneuvojaa. Espoossa yhteistyö TE-toimiston ja terveydenhuollon välillä on mutkatonta, koska verkostot ovat jo ennestään olleet olemassa ja eri tahojen työntekijät Pietarsaarelle tuttuja. Näin ei ole kaikkialla.

Kelan etuusjohtaja **Elise Kivimäki** arvioikin, että aidon kumppanuuden kehittyminen vie aikaa. Verkostoja täytyy luoda tietoisesti niin

Työkykyneuvoja Tuula Pietarsaari Espoon vakuutuspiiristä tarjoaa asiakkaalle yksilöllistä palvelua.

paikallisesti kuin valtakunnallisesti.

Tällä hetkellä Suomen 54 työkykyneuvojalla on kuukausittain hoidossa 1 300 asiakkuutta. Pikkuhiljaa asiakaskuntaa on tarkoitus laajentaa. Toistaiseksi asiakas itse ei voi hakeutua työkykyneuvontaan.

Pietarsaaren mukaan asiakkaiden antama palaute on ollut positiivista. Työkykyneuvoja

saa kuulla konkreettista tuloksista.

”Omat asiakkaani ovat päässeet esimerkiksi kuntoutuskurssille tai työeläkelaitoksen ammatillisen kuntoutuksen toimenpiteiden piiriin. He ovat osanneet hakea jotakin etuutta ajoissa tai käyttävät aiempaa monipuolisemmin terveydenhuollon palveluja.”

Kelan tutkimus ennen ja nyt

Nykyään tutkijoiden ja muiden Kelan työntekijöiden yhteistyöstä on tullut arkipäivää. Jättihankkeista on siirrytty ketteriin kevythankkeisiin.

SINISET, VALKOISET JA PINKIT ilmapallot ovat värittäneet Kelan 75-vuotisjuhlintaa, mutta kuka muistaa Purolan pallomallin? Se oli ensimmäinen asia, jonka panin merkille Kelan tutkimuksesta sosiaalipolitiikan opiskelijana 1970-luvun lopulla.

Kansaneläkelaitoksen ensimmäiseen tutkijan toimeen vuonna 1963 palkattu tutkija, myöhemmin Helsingin yliopiston professori **Tapani Purola** on edellä mainitun, sairauden lääketieteellisiä, sosiaalisia ja psykologisia kytkeviä jäsentävän mallin kehittäjä. Tämä kansainvälisesti tunnetuksi tullut systeemiteoreettinen malli oli Kelan 1970-luvun empiiristen terveystieteiden tutkimusten perusta. Se muistuttaa edelleen siitä, että sairautta, terveyspalvelujen käyttöä ja sosiaalivakuutusta on tarpeen tutkia monitieteisesti.

TULLESSANI TUTKIJAKSI Tutkimus- ja kehityksikköön vuonna 1996 Purolan mallista ei enää keskusteltu. Laman jälkeisen sosiaaliturvan kysymykset, kuten etuuksien kohdentuminen ja tulonjakovaikutukset sekä pitkäaikaistyöttömyyteen vaikuttaminen, hallitsivat tutkimusta. Asiakaspalvelun laadusta ja työyhteisöjen toimivuudesta vuosittaista tietoa tuottavan Kela-barometrin kehittäely otti ensi askeliaan. 1990-luvun tutkimustoiminta oli vielä pääosin tieteellistä tutkimusta isolla T:llä. Tutkimuksen kysymyksenasettelut määritteli tutkijayhteisö, ja sen yhteydet Kelan muuhun toimintaan olivat löyhät.

Nykyisin on vaikeaa kuvitella Kelaa ilman Kela-barometriä. Viidentoista vuoden aikana tutkimus on muutoinkin löytänyt paikansa Kelan hankkeiden yhteydestä. Tutkijoiden ja muiden Kelan työntekijöiden yhteistyöstä on tullut arkipäivää. Jättihankkeista on siirrytty ketteriin kevythankkeisiin, ja rekisteritutkimukset ja sähköiset kyselyt ovat korvanneet osin työvoimavaltaista survey-tutkimusta.

Tieteentutkija **Michael Gibbons** työtovereineen nimittää tällaista hyödyntämisympäristössään toteutettavaa tutkimusta ja tiedon-

hankintaa Mode 2 -tiedontuotantomalliksi. Sitä luonnehtii monitieteisyys sekä useiden tietolähteiden, kuten rekistereiden, tilastojen sekä työntekijöiden ja asiakkaiden kokemustiedon, monipuolinen hyödyntäminen. Mode 1 -tiedontuotantomallia, jolla tarkoitetaan käytännöstä etäällä olevaa akateemista, tieteenala-kohtaista tutkimusta, on tieteen asemasta käydyssä keskustelussa pidetty jossain määrin väistyvänä toimintatapana. Yliopistot ja tutkimuslaitokset ovatkin muuttuneet siten, että norsunluutornit viittaavat enää vain arvostelijan ikaikaisiin käsityksiin.

KELA ON OLLUT tieto-organisaatio perustamisestaan vuodesta 1937 lähtien. Tilastot, selvitykset, arviot ja tutkimukset ovat olleet sosiaaliturvan kehittämisessä aina elintärkeitä. Jo 1940-luvun alussa ilmestyi pari tutkimusta työkyvyttömyyteen liittyvistä kysymyksistä.

Tietoon perustuvan päätöksenteon idea teki läpimurron 1960-luvulla, jolloin muun muassa **Pekka Kuusi** vaati tutkimustoiminnan vahvistamista yhteiskuntapolitiikan kehittämiseksi. Toukokuussa 1964 perustettiin Kansaneläkelaitoksen tutkimustoimisto, jonka nimi muutettiin vuonna 1967 Sosiaaliturvan tutkimuslaitokseksi.

Lähivuosina on aihetta puhaltanut ilmapallot Kelan tutkimuksen 50-vuotispäiville. Palloissa voisi lukea vaikkapa sosiaalinen, lääketieteellinen ja psykologinen sekä lisäksi taloudellinen ja ekologinen, jotka eivät sisällyneet Purolan malliin. Yhteiskuntapolitiikan ja sosiaaliturvan tulevaisuuden haasteena on näiden kaikkien pallojen pitäminen ilmassa yhtä aikaa. Tässä tehtävässä Kelan tutkijatkin yrittävät selvittää nyörejä eri pallojen kesken. ■

Marketta Rajavaara

Kirjoittaja on johtava tutkija Kelan tutkimusosastossa ja professori Helsingin yliopiston sosiaalitieteiden laitoksella.

Kela on ollut tieto-organisaatio perustamisestaan lähtien.

Kansalaiset arvioivat Kela-asioinnin vaivattomuutta

Vuonna 2012 Kela saa asiakkailtaan arvosanan 7,5 asioinnin vaivattomuudesta.

MIKKO NIEMELÄ
johtava tutkija,
Kelan tutkimusosasto

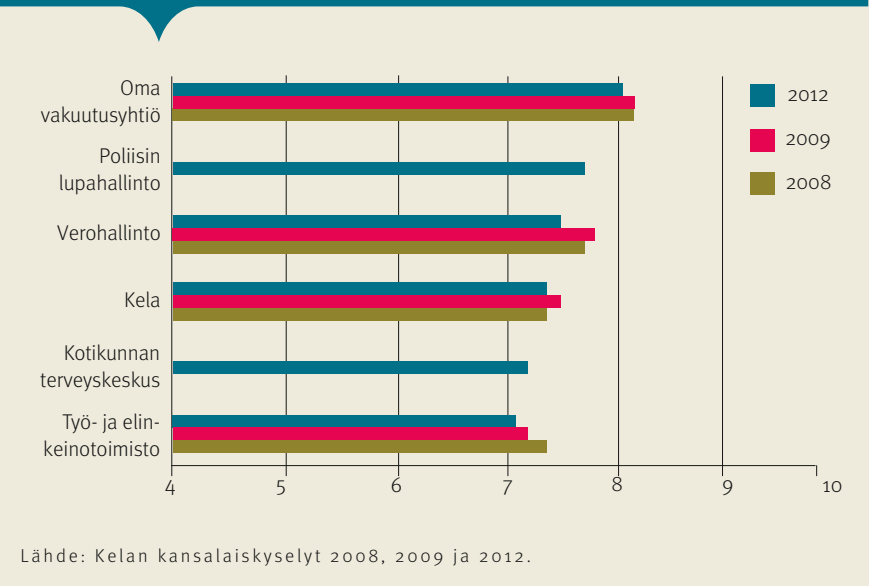
KELASSA KUTEN MUISSAKIN julkisen sektorin organisaatioissa kiinnitetään yhä enemmän huomiota asiakasnäkökulmaan. Asiakslähtöisyys on läpileikkaava teema esimerkiksi Kohti uutta Kela -ohjelman kehittämishankkeissa, jotka liittyvät muun muassa päätösten ja kirjeiden selkeyteen, hakemisen yksinkertaistamiseen, etuusprosesseihin ja asiakkuudenhallintaan.

Kelan tutkimusosaston TNS Gallupilla teettämässä puhelinhaastattelussa kysyttiin vuosina 2008, 2009 ja 2012 vastaajien arvioita asioinnin vaivattomuudesta erilaisissa organisaatioissa. Kouluarvosanoin mitattuna Kelassa asiointi mielletään vaivattommaksi kuin kotikunnan terveyskeskuksessa tai työ- ja elinkeinotoimistossa asiointi (kuvio 1). Verohallinto, poliisin lupahallinto ja oma vakuutusyhtiö puolestaan saavat Kelaa parempia arvosanoja.

Vertailussa ainoa yksityisen sektorin edustaja on vastaajan oma vakuutusyhtiö, joka on saanut jokaisena vuotena parhaimman arvosanan. Julkisen sektorin organisaatioiden välillä ei sen sijaan ole kovinkaan suuria eroja. Esimerkiksi vuonna 2012 arvosanat vaihtelevat 7,1:n ja 7,7:n välillä, ja Kela sijoittuu näiden ääripäiden väliin.

Arvosanat ovat muuttuneet vain vähän vuosien mittaan. Kelan arvosana on pysynyt lähes muuttumattomana. Lisäksi Verohallinnon arvosana on jopa hienokseltaan heikentynyt. Tulosta voidaan pitää yllättävänä, sillä niin Kela kuin Verohallintokin ovat pyrkinet helpottamaan asiointia muun muassa verkkopalveluja laajentamalla.

NÄKEMYKSET ASIOINNIN VAIVATTOMUDESTA ERI ORGANISAATIOISSA (KOULUARVOSANA 4-10)

Kelassa asiointinalla on merkitystä, mutta ei asiointitavalla

Viimeisten 12 kuukauden aikana Kelassa asiointitavalla ei kuitenkaan ole kovinkaan suurta merkitystä. Vuonna 2008 toimistossa tai yhteispalvelupisteessä asiointitavalla ei kuitenkaan ole kovinkaan suurta merkitystä. Vuonna 2008 toimistossa tai yhteispalvelupisteessä asiointitavalla ei kuitenkaan ole kovinkaan suurta merkitystä.

Asiointitavalla ei kuitenkaan ole kovinkaan suurta merkitystä. Vuonna 2008 toimistossa tai yhteispalvelupisteessä asiointitavalla ei kuitenkaan ole kovinkaan suurta merkitystä.

Nämä erot ovat kuitenkin pienentyneet 5 vuoden aikana. Puhelimitse ja verkkopalvelussa asiointitavalla ei kuitenkaan ole kovinkaan suurta merkitystä.

la saakin asiointin vaivattomuudesta arvosanan 7,5.

On yllättävää, että asiointitavalla ei näytä olevan yhteyttä asiointin vaivattomuudelle annettuihin arvosantoihin. Esimerkiksi Kela-korvauksen saaminen suoraan palveluntarjoajalta on ”asiointitapana” täysin erilainen kuin Kelan toimistossa asiointi. Parhaimmassa tapauksessa Kela-korvauksen saaminen apteekissa saattaa olla jopa niin vaivatonta, että asiakas ei välttämättä edes ymmärrä asiointitavansa samalla myöskin Kelan kanssa. Verkkopalvelun laajentamiselle yksi syy on nimenomaan asiakaslähtöisyys, niin että asiakas voi asioida Kelan kanssa silloin, kun se sopii hänelle itselleen parhaiten.

Tulosta voi selittää se, että ihmiset ovat mieltyneet eri asiointitapoihin (ks. Sosiaalivakuutus 3/2012). Toiset haluavat selvittää asiansa kasvotusten, toiset verkossa.

Kaikkia asioita ei myöskään välttämättä voi hoitaa haluamallaan tavalla. Lisäksi viimeisin asiointitapa antaa vain arvion siitä, mitä asiointitapaa vastaaja mahdollisesti miettii arvosanaa antaessaan. Kela-korvauksen saanutkin saattaa pohtia muita asiointikokemuksiaan Kelan kanssa kuin sitä, kuinka helposti sairaanhoito- tai lääkekorvaus hoitui Kela-korttia vilauttamalla.

Opintoetuksia saavilta paras arvosana

Vuonna 2012 opintoetuksia hakeneet antoivat asiointin vaivattomuudesta hieman paremman arvosanan kuin muut (7,6). Lähes samoja arvosanoja antavat keskimäärin myös ne, joiden asiointi koski Kela-korttia tai EU-sairaanhoitokorttia sekä sairaanhoito-, lääke- tai matkakorvauksia.

Sen sijaan keskimääräistä matalimpia arvosanoja antavat ne, joiden asiointi liittyi vammaisasetuuteen tai eläkettä saavan hoitotukeen sekä yleiseen asumistukeen (7,2). Tulos viittaa jossain määrin siihen, että asiointi nähdään vaivalloisemmaksi niissä etuuksissa, joiden lainsäädännöllinen perusta on monimutkaisempi ja joiden hakemiseen sisältyy tarveharkintaa.

Vaikka opintoetuksia saavat antavat parempia arvosanoja, vanhimmat ikäryhmät antavat silti Kelassa asiointin vaivattomuudelle muita parempia arvosanoja. Tulos on päinvastainen esimerkiksi omalle vakuutusyhtiölle annetuissa arvosanoissa. Niissä nuoremmat antavat vakuutusyhtiössä asiointin parempia arvosanoja kuin ikään-tyneemmät.

Vastaajan tuloilla tai koulutuksella ei näytä olevan yhteyttä Kelalle annettuihin arvosanoihin. Pitkien välimatkojen Suomi heijastuu arvosanoissa siten, että maaseutumaisissa kunnissa asuvat antavat hieman heikompia arvosanoja kuin kaupunkimaisissa tai taajaan asutuissa kunnissa asuvat. Tämä pätee kaikkiin vertailussa oleviin julkisen sektorin organisaatioihin paitsi kotikunnan terveyskeskukseen. Omassa terveyskeskuksessa asiointin maaseutumaisissa kunnissa asuvat antavat parhaimman arvosanan.

Tarvitaanko mielikuvien hallintaa vai asiakkuushankkeita?

Tuloksia tulkittaessa on hyvä huomata, että annetut arvosanat eivät välttämättä mitata puhtaasti asiointikokemuksiin pohjau-

tuva tietoa asiointin vaivattomuudesta. Esimerkiksi vuoden 2012 kyselyyn vastanneista (N = 1 005) vajaat 10 % ei osannut muodostaa mielipidettä Kelassa asiointin vaivattomuudesta.

Edellä kuvatut tulokset ilmentävätkin osittain ihmisten mielikuvia kyseisen organisaation palvelusta. Tässä mielessä tulos, jonka mukaan Kelassa asioineet antavat muita paremman arvosanan asiointin vaivattomuudelle, on kiintoisa. Varovaisesti arvioiden tulos viittaa siihen, että mielikuva Kelassa asiointista on totuutta heikompi.

Kansalaisten moninaisten elämäntilanteiden yhdistäminen monisäikeiseen etuuslainsäädäntöön ei aina onnistu parhaalla mahdollisella tavalla. Lainsäädännön yksinkertaistaminen on yksi tie kohti vaivatompaa asiointia. Myös etuuksien toimeenpanoa on kehitettävä jatkuvasti.

Esimerkiksi Kohti uutta Kelaa -ohjelman hankkeet pureutuvat monesta suunnasta siihen, miten Kelassa asiointi lopulta koetaan. Pitkäjänteinen työ ja hankkeisiin sisältyvien oppien juurruttaminen käytäntöön ovat varmasti paras keino hallita Kelaa koskevia mielikuvia laajemmalti. ■

NÄKEMYKSET KELASSA ASIOINNIN VAIVATTOMUUDESTA ASIOINTITAVAN MUKAAN (KOULUARVOSANA 4–10)

	Ei asioinut	Asioinut viimeisten 12 kuukauden aikana						
		Kaikki asioineet	Toimisto	Yhteispalvelupiste	Puhelimitse	Kirjeitse	Verkkopalvelu	Kela-korvaus
2008	7,30	7,57	7,63	7,67	7,27	7,46	7,32	7,62
2009	7,24	7,60	7,44	6,96	7,45	7,49	7,43	7,59
2012	7,10	7,53	7,51	7,48	7,49	7,49	7,50	7,51

Lähde: Kelan kansalaisykselyt 2008, 2009 ja 2012.

Seuraavaksi Anne Määttä haluaisi tutkia poiskäännyttämistä työntekijöiden näkökulmasta.

Poiskäännytetetyt

Suomalainen perusturvajärjestelmä torjuu osan apua hakevista. Anne Määttän väitöstutkimus auttaa ymmärtämään, miten tämä tapahtuu.

Ane Määttä käy väitöskirjassaan läpi perusturvaan liittyviä väliinpuotoamisen ja poiskäännyttämisen kokemuksia. Neljä erillistä artikkelia perustuvat noin 200 kirjoitukseen, joissa ihmiset kertovat oman tarinansa.

”Tuntui tärkeältä kuunnella ihmisten omaa ääntä ja yhdistää siihen rinnalle tieteellinen analyysi. Sosiaaliturvan väliinpuotoamista on tutkittu aiemmin lähinnä työntekijöiden ja järjestelmän näkökulmasta”, kertoo Diakonia-ammattikorkeakoulussa työskentelevä Määttä.

Käytännössä Määttä pyysi ihmisiä kuvaamaan vapaamuotoisesti omia kokemuksiaan sosiaaliturvan epäkohdista ja väliinpu-

toamisesta. Kirjoituspyyntö julkaistiin valikoitujen maakuntalehtien yleisönosasioissa. Tärkein kanava aineiston keruun kannalta oli Kelan jokaiseen kotiin jaettava asiakaslehti Elämässä – Mitti i allt. Noin 150 kirjoitusta tuli sen kautta.

”Alussa lähdin tutkimaan väliinpuotoamista. Mutta sitten ymmärsin, että kyse ei ole näin neutraalista asiasta. Monissa tilanteissa on olemassa joku tai jokin, joka käännyttää pois. On tekijöitä, jotka työntävät asiakkaita pois avun piiristä.”

Päästäänkö kynnysten yli?

Tutkimuksen keskeisenä tuloksena Määttä on nimennyt viisi kynnystä, jotka kuvaavat poiskäännyttämisen eri tasoja.

Ensimmäinen taso koostuu esikäännyttävistä tekijöistä. Esimerkiksi etuuden tai palvelun hakemisen vaikeus on yksi tapa, jolla palvelujärjestelmä käännyttää ihmisiä pois. Toisaalta ihminen voi jättää hakeutumatta avun piiriin leimautumisen pelossa.

Toisella kynnyksellä on etuuskohtaisia tekijöitä. Esimerkiksi etuuden saamisen kriteerit eivät välttämättä täyty, vaikka avun tarve on ilmeinen. Kolmas taso eli asiakkaaseen ja työntekijään liittyvät tekijät linkittyvät vahvasti edelliseen. Työntekijöillä on erilaisia resursseja tehdä päätöksiä ja vaikuttaa asiakkaan tilanteeseen. Ajan, motivaation ja osaamisen määrä vaihtelevat.

Neljännellä tasolla tulevat mukaan toimisto- ja sektorikohtaiset tekijät. Esimerkiksi harkinnanvaraisen toimeentulotuen myöntäminen voi vaihdella paljon eri yksiköiden välillä.

Viides kynnyksen koostuu järjestelmän pirstaloitumisesta ja etuusjärjestelmien välisestä yhteydestä. Asiakkaan saama apu riippuu usein hänen aiemmin saamastaan tuesta. Esimerkiksi työkyvyttömyyseläkkeen saaminen edellyttää diagnoosia. Jos diagnoosia ei ole, asiakas ajautuu työttömäksi, mutta ei pysty ottamaan vastaan työtä. Tämä voi johtaa erilaisiin sanktioihin.

Selkeät käytännöt yhteistyöhön

Miten väliinpuotoamista ja poiskäännyttämistä voitaisiin vähentää? Poliittista tahtoa perusturvajärjestelmän laajempaan selkeyttämiseen ja uudistamiseen ei ole viime vuosina löytynyt.

”Kun puhutaan perusturvan ongelmista, huomio kiinnitetään usein asiakkaaseen, jota jopa syyllistetään tilanteesta. Tutkimukseni osoittaa, että taustalla on paljon laajempia tekijöitä.”

Määttä näkee järjestelmän pirstaleisuuden ja työntekijöiden toimintamahdollisuudet isona ongelmana. Alalla on paljon asiantuntemusta, mutta se on usein rajattu jollekin yksittäiselle osalohkolle.

”Uskon, että työntekijät pitävät sektoreiden yhteistyötä tarpeellisena. Tähän tarvitaan lisää selkeitä toimintamalleja ja rakenteita.”

”Palvelujen keskittyminen ja sähköistyminen luo myös yhden haasteen. Kokonaisuuden hahmottaminen on vaikeaa, kun ei kohdata kasvokkain. Jonkun pitäisi kartoittaa avun etsijän kokonaistilanne. Tämä korostuu erityisesti silloin, kun ongelmat alkavat kasautua.” ■

Hanna Moilanen

Lisätietoja tutkimuksesta ▶ www.diak.fi/tyoelama/julkaisut/Sivut/A-tutkimuksia.aspx

Etuuksien ostovoiman turvaksi

Kansaneläkeindeksin historiassa etuuksien määriä on tarkistettu jopa viisi kertaa vuodessa.

HENRI RIUTTALA
matemaatikko,
Kelan aktuaari- ja
tilasto-osasto

USEIDEN KELAN ETUUKSIEN MÄÄRÄT ja niihin liittyvät tulorajat tarkistetaan kansaneläkeindeksillä (KEL-indeksi) aina vuoden vaihteessa. Tavoitteena on säilyttää etuuksien ostovoima.

Lisäksi etuuksien tasoja voidaan muuttaa erillispäätöksillä. Näin menetellään vuonna 2013, jolloin useisiin etuuksiin tehdään aikaistettu indeksitarkistus. Lisäksi toteutetaan tasokorotus ruokavaliokorvaukseen ja veteraanilisään.

Vaihtelevat laskusäännöt

KEL-indeksi on ollut käytössä vuodesta 1957 alkaen. Ennen sitä eläkkeet ja muut kansaneläkelain perusteella maksetut etuudet tarkistettiin suoraan elinkustannusindeksin muutoksen mukaan. Pisteluvun laskentatapaa on muutettu vuosien kuluessa useasti.

Vuodesta 2001 KEL-indeksi on määritelty Tilastokeskuksen laskeman elinkustannusindeksin (lokakuu 1951 = 100) mukaan siten, että heinä-, elo- ja syyskuun pistelukujen keskiarvo jaetaan luvulla 1,16 (keskiarvo ja jakolaskun tulos pyöristetään lähimpään kokonaislukuun).

Kansaneläkeindeksin perustana on elinkustannusindeksin keskimääräinen taso vuoden 1956 neljännellä vuosineljänneksellä eli 116. Jakamalla tämä luvulla 1,16 saatiin indeksin lähtöluvuksi 100.

KEL-indeksin alkuaikoina pisteluku vahvistettiin aina, kun elinkustannusindeksi, jonka mukaan voimassa oleva KEL-indeksi oli määritelty, nousi tietyn prosentuaalisen kynnyksen yli. Tarkistus tehtiin muutoksen toteamista seuraavan kolmannen kuukauden alusta. Tämä kynnyks oli aluksi 10 %. Heinäkuussa 1963 kynnyks laskettiin 5 %:iin, ja syyskuussa 1967 se laski 3 %:iin.

Prosentuaalisen kynnyksen vuoksi etuuksien määriä jouduttiin tarkistamaan use-

aan otteeseen vuoden aikana. Esimerkiksi vuonna 1975 tehtiin peräti viisi indeksitarkistusta. Kolmen prosentin kynnyks säilyi vuoteen 1983 asti. Tuolloin siirryttiin käytäntöön, jossa tarkistus tehtiin kaksi kertaa vuodessa. Vuodesta 1985 lähtien KEL-indeksi on ollut voimassa aina kalenterivuoden kerrallaan.

Pisteluvun laskusäännöissä on muokattu myös jakajaa. Esimerkiksi vuonna 1995

päätettiin, että vuodesta 1992 vuoteen 1993 tapahtunut elinkustannusten nousu jätettäisiin huomioimatta pysyvästi. Tämä toteutettiin käytännössä muuttamalla jakajaa suuremmaksi. Vuodesta 1999 lähtien tähän päivään asti jakajana on ollut 1,16 eli sama kuin KEL-indeksin syntyhetkellä. Vuosina 1999 ja 2000 pyöristyssäännöt vielä poikkesivat nykylaista, joka on ollut voimassa vuodesta 2001 lähtien. ■

Ensi vuonna kansaneläkeindeksiin sidottuja etuuksia korotetaan enimmillään 3,5 %

Vuonna 2013 KEL-indeksiin sidottuihin etuuksiin, pois lukien kotihoidon tuet ja lapsilisät, tehdään normaalin indeksitarkistuksen lisäksi aikaistettu 0,7 %:n indeksikorotus. Kotihoidon tukiin tehdään vain normaali indeksitarkistus. Sen sijaan lapsilisiin ei tehdä lainkaan indeksitarkistusta vuosina 2013–2015.

Kela on vahvistanut vuodelle 2013 KEL-indeksin pisteluvuksi 1609, joka on 2,8 % suurempi kuin vuonna 2012. Indeksitarkistuksen vaikutus Kelan menoihin vuonna 2013 on arviolta 134 miljoonaa euroa. Lisäksi lähes kaikkiin etuuksiin tehtävä aikaistettu 0,7 %:n indeksitarkistus lisää Kelan menoja noin 31 miljoonaa euroa vuonna 2013.

Aikaistetulla korotuksella pyritään ottamaan huomioon arvonlisäveron nousun johdosta syntyvä hintojen nousu jo vuoden alusta lähtien. Normaalisti, edellisen vuoden kolmannen vuosineljänneksen hintatason mukaan, määräytyvä KEL-indeksi huomioisi arvonlisäveron nousun vasta vuoden viiveellä.

Vuoden 2013 osittain aikaistettu indeksitarkistus ei ole sinänsä uutta. Tammikuun alusta 1977 voimaan tulleen liikevaihtoveron yhden prosenttiyksikön korotuksen vuoksi marraskuun 1976 elinkustannusindeksin pistelukua korotettiin ylimääräiset 1,7 %. Tammikuussa 1977 voimaan tullut KEL-indeksi määriteltiin tämän perusteella.

Pohjoismainen malli ehkäisee taloudellista niukkuutta

VIIDEN ERILAISEN HYVINVOINTIPOLIITTISEN mallin vertailussa pohjoismainen malli pärjää hyvin. Tosin siinäkin köyhyys altistaa terveysongelmille.

Hyvinvointi riippuu merkittävästi yksilön yhteiskunnallisesta asemasta ja asuinmaan hyvinvointipoliitikasta. Eri maiden välillä on selvää vaihtelua siinä, miten hyvinvoinnin edellytykset jakautuvat.

Kelan tutkimusosaston julkaisemassa tutkimuksessa selvitetään hyvinvoinnin jakautumista sosiaalisen aseman perusteella Euroopassa. Eurooppalaisen sosiaalitutkimuksen (ESS3) aineistoon perustuvassa tutkimuksessa hyvinvointia tarkastellaan neljän osa-alueen avulla: taloudellinen niukkuus, sairaus, yhteiskunnallinen pessimismi ja sosiaalinen arvostus.

Tarkasteltavat maat on jaettu viiteen eri ryhmään hyvinvointipoliittisen mallin perusteella. Ryhmät ovat itäeurooppalainen, pohjoismainen, anglosaksinen, mannereurooppalainen ja eteläeurooppalainen malli.

Itä-Euroopan maissa puutteet hyvinvoinnissa ovat yleisiä lähes kaikilla tarkastelluilla osa-alueilla. Taloudellinen niukkuus on näissä maissa yleistä, erityisesti työttömillä. Työttömyys on keskeinen taloudellisen niukkuuden riskitekijä kaikissa hyvinvointimalleissa. Pohjoismaisessa mallissa hyvinvointivajeet ovat verrattain harvinaisia lähes kaikilla osa-alueilla tarkasteltuna. Tosin suhteellisen suuri sairausriski on poikkeus: eritoten köyhyys altistaa terveysongelmille pohjoismaisessa mallissa.

Haavoittuvan sosiaalisen aseman ja yhteiskunnallisen pessimismin välinen yhteys on tyypillinen sekä itä- että mannereurooppalaisen mallin maissa. Köyhyys synkistää tulevaisuudennäkymiä lähes kaikkialla, kun taas maahanmuuttajat ovat yleensä vähemmän pessimistisiä. Pohjoismaisessa mallissa maahanmuuttotausta näyttää kuitenkin olevan hyvinvoinnin kannalta osin epäedullinen tekijä.

Köyhyys, työttömyys ja yksinäisyys ovat yhteydessä vähäiseen sosiaaliseen arvostukseen. Anglosaksisessa mallissa eläminen köyhänä tai työttömänä on yhdistelmä, joka kaikkein selvimmin heikentää sosiaalista arvostusta. Hyvinvointimalleissa ei olekaan kyse pelkästään tukien ja palvelujen takaamisesta – myös kulttuurilla on merkitystä.

Julkaisu: Kempainen T. Well-being in socio-political context. European welfare regimes in comparison. Helsinki: Kela, Studies in social security and health 123, 2012. ISBN 978-951-669-900-7 (nid.), ISBN 978-951-669-901-4 (pdf). Hinta: 15 euroa.

SUURIN OSA JULKAISUISTAMME (PDF) ON LUETTAVISSA HELPOSTI MYÖS TABLET-TIETOKONEILLA!

SITAATTI KIRJASTA

”Pohjoismaisessa regiimissä hyvinvointivajeet ovat verrattain harvinaisia lähes kaikkien indikaattorien mukaan.”

UUSIMMAT TUTKIMUSJULKAISUT

Buchert U, Vuorento M. Suomalaisten hyvinvointipalveluiden ammattilaisten näkemyksiä maahanmuuttajien ammatillisen ja mielenterveyskuntoutuksen haasteista ja ratkaisuista. Selosteita 81

Tutkimuksessa selvitetään, millaisia suomalaisista asiakkaista eroavia haasteita maahanmuuttajien kuntoutukseen saatetaan liittyä sekä millaisia ratkaisuja niihin on palveluissa löydetty ja kehitetty. Näkemyksiään esittävät pitkään maahanmuuttajien kanssa työskennelleet hyvinvointipalveluiden ammattilaiset.

Tuovinen A-K. Euroopan unionin toisessa jäsenvaltiossa syntyneiden sairaanhoitokustannusten korvaaminen. Tutkimuksia 122

Tutkimuksessa selvitetään, mitä muutoksia ns. potilaiden liikkuvuusdirektiivin antaminen voi tarkoittaa potilaan oikeudelle saada toisessa jäsenvaltiossa syntyneitä sairaanhoitokustannuksia korvatuksi. Toisena kysymyksenä pohditaan, minkä tahon tulisi korvata potilaalle toisessa jäsenvaltiossa saadun sairaanhoidon kustannukset.

Blomgren J, Virta L. Kansaneläkejärjestelmän työkyvyttömyyseläkkeiden hylkäykset vuosina 2005–2011. Nettityöpapereita 39

Tilastaselvityksessä tarkastellaan Kelan työkyvyttömyyseläkkeiden hylkäysosuuksien kehitystä ajanjaksolla 2005–2011 ja pohditaan hylkäysosuuksissa tapahtuneiden muutosten syitä.

Juntunen K, Salminen A-L. COPE-indeksin arviointitutkimus. Nettityöpapereita 38

Raportissa kuvataan omaishoitajien tilanteen arvioimiseen tarkoitettua COPE-indeksin suomenkielisen version reliabiliteetti- ja validiteettitutkimuksen tuloksia. Indeksien suomenkielinen versio on ilmestynyt aiemmin Selosteita 78 -julkaisussa.

TILAUKSET:

Suurin osa julkaisuista (pdf) on ladattavissa ilmaiseksi internetsivuilta www.kela.fi. Tutkimusjulkaisut puh. 020 634 1947, julkaisut@kela.fi. Tilastojulkaisut: puh. 020 634 1502, tilastot@kela.fi. Hinnat eivät sisällä lähetykskuluja.

Lue lisää tilasto- ja tutkimusjulkaisusta: Tilasto Suomen työttömyysturvasta 2011

TILASTOT

Eläkeputkessa tungosta

ANSIOPÄIVÄRAHAA LISÄPÄIVILTÄ saaneiden määrä kääntyi kasvuun viime vuonna. Ns. eläkeputkessa olevien määrä nousi 64 % vuodesta 2010.

Vuonna 2011 ansiopäivärahaa saaneista lisäpäivillä oli yhteensä 15 100 (6 %). Viime vuoden lopussa osuus oli 9 %, ja tämän vuoden aikana määrä on edelleen kasvanut.

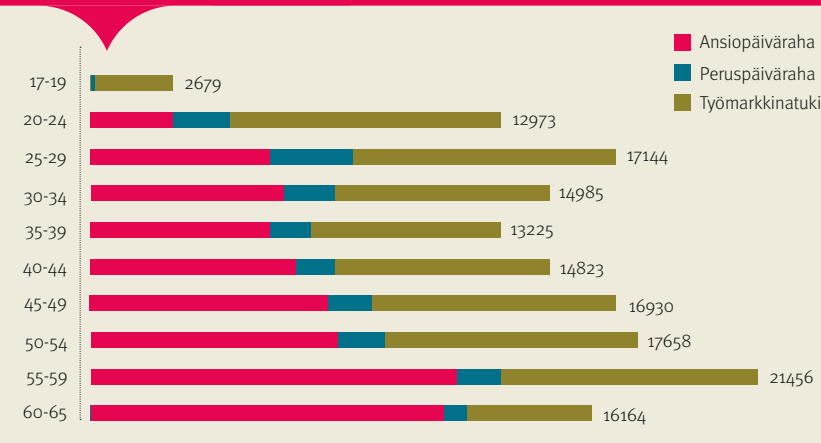
Lisäpäiviltä ansiopäivärahaa saavien kasvu johtuu työttömyyseläkkeen vaiheittaisesta lakkauttamisesta sekä vuosien 2008–2009 taloustaantumasta. Monella vuonna 2009 työttömäksi jääneellä ansiopäivärahan enimmäisaika tuli täyteen vuonna 2011.

Ennen vuotta 1950 syntyneet työttömät voivat päästä työttömyyspäivärahan enimmäisajan jälkeen ja 60 vuotta täytettyään työttömyyseläkkeelle, jos he täyttävät määrättyt ehdot. Heitä nuoremmat ikäryhmät saavat työttömyysetuutta vanhuseläkkeelle siirtymiseen asti. Tämä muutos on kasvattanut yli 60-vuotiaiden työttömyysetuudella elävien määrää. Vuoden 2006 lopussa 60 vuotta täytäneiden osuus ansiopäivärahan, peruspäivärahan ja työmarkkinatuen saajista oli 6 %, vuoden 2011 lopussa 11 %.

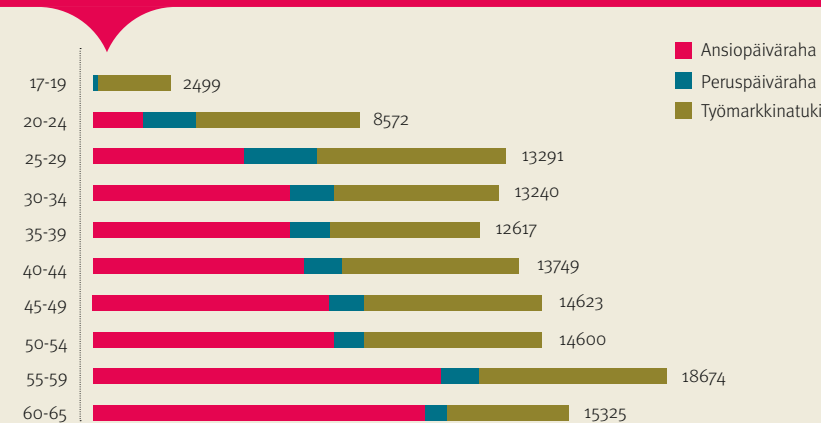
Viime vuoden lopussa yli kolmannes ansiopäivärahan saajista oli yli 55-vuotiaita. Kelan peruspäivärahan ja työmarkkinatuen saajista 55 vuotta täytäneitä oli 18 %. ■

Heidi Kempinen

ANSIOPÄIVÄRAHAN, PERUSPÄIVÄRAHAN JA TYÖMARKKINATUEN SAAJAT 31.12.2011, MIEHET

ANSIOPÄIVÄRAHAN, PERUSPÄIVÄRAHAN JA TYÖMARKKINATUEN SAAJAT 31.12.2011, NAISET

3 ladatuinta tutkimusjulkaisua

(8/2012–10/2012)

1. Paltamaa J, Karhula M, Suomela-Markkanen T, Autti-Rämö I (toim.). Hyvän kuntoutuskäytännön perusta. Käytännön ja tutkimustiedon analyysistä suosituksiin vaikeavammaisten kuntoutuksen kehittämishankkeessa. Teemakirja

Kirjassa kuvataan kolmen diagnoosiryhmän (aivoverenkiertohäiriöt, multipeliskleroosi ja CP-oireyhtymä) avulla Kelan järjestämän vaikeavammaisten lääkinnällisen kuntoutuksen nykytilaa, arviointikäytäntöjä ja kehittämistarpeita sekä kuntoutustoimenpiteiden vaikutavuutta.

2. Helne T, Hirvilampi T, Laatu M. Sosiaalipolitiikka rajallisella maapallolla. Teemakirja

Kirja tarkastelee sosiaalipolitiikan ekologisia kytkentöjä ja sitä, miten sosiaalipolitiikka voisi edistää nykyistä paremmin paitsi sosiaalista myös ekologista kestävyttä. Julkaisun keskeinen sanoma on,

että sosiaalipolitiikan tulisi viimeistään nyt ottaa lähtökohdakseen ekologisen kestävyuden tavoittelu. Ekologinen kestävyys on samalla kestävä sosiaalisen ja taloudellisen hyvinvoinnin edellytys.

3. Jussila H. Päätöksenteon tukena vai hyllyssä pölyttymässä? Sosiaalipolitiikan tutkimustiedon käyttö eduskuntatyössä. Tutkimuksia 121

Tutkimuksessa tarkastellaan, miten kansanedustajat hyödyntävät tutkimustietoa omassa työssään. Tulosten perusteella päättäjät arvostavat tutkimuksia, mutta he eivät ehdi lukea laajoja tutkimusjulkaisuja. Viestinnän rooli on merkittävä tutkimustulosten tiivistämisessä ja ymmärrettäväksi tekemisessä.

www.kela.fi/tutkimus ▶ julkaisut

Arto Laine kehittää edelleen työntekijöiden työterveyshuollon järjestämis- ja korvausvastuuta. Viimeisin uudistus liittyy hallitusohjelman työelämätaivoitteisiin.

Työterveyden puolesta

Kelan työterveyspäällikkö Arto Laine sai valtakunnallisen työsuojelupalkinnon.

PALKINTO LUOVUTETTIIN LOKAKUUSSA Työterveyspäivillä. Työterveyden Edistämisyhdistys ry (TEY) perustelee valintaansa sillä, että **Arto Laine** on kehittänyt työterveyshuoltoa ja sen korvausjärjestelmää ansiokkaasti ja aktiivisesti sekä työskennellyt esimerkillisesti työterveyden ja työturvallisuuden hyväksi.

Yhdistys haluaa tunnustuksella kiinnittää huomiota suomalaiseen työterveyshuoltojärjestelmään ja sen kehittämisen tärkeyteen.

”Vakaa käsitykseni on, että työpaikkojen työturvallisuus- ja työterveystyö ylläpitää pitkäjänteisyyttä ja luo varmuutta terveyden ja turvallisuuden edistämistyölle. Sitä tarvitaan, kun yhteiskunnan ja työelämän muutoksesta on tullut jokapäiväinen, globaali ilmiö”, Laine sanoo.

”Hallitusohjelman mukaisesti hyvän työterveyshuoltokäytännön sisältöä ollaan parhaillaan modernisoimassa asetuksen säätämisen tasolla. Keskiössä on työterveysyhteistyö, jolla tarkoitetaan työnanta-

jan, työntekijöiden ja työterveyshuollon suunnitelmallista ja tavoitteellista yhteistyötä työterveyshuoltolain tarkoituksen toteuttamiseksi.”

Laine on työskennellyt Kelassa vuodesta 1984. Hän vetää terveysosaston työterveysryhmää, joka vastaa muun muassa työntantajille maksettavista työterveyshuollon korvauksista.

Työterveyslääkärinä Laine aloitti jo 1970-luvun puolivälissä ja jatkoi niissä tehtävissä aina vuoteen 2008. Hän halua säilyttää konkreettisen siteen työpaikkojen arkeen.

Laine on vaikuttanut moniin lainsäädäntö- ja kehittämishankkeisiin sekä korvausjärjestelmän vakiinnuttamiseen osaksi suomalaista työterveyshuoltojärjestelmää. Hän on myös vaikuttanut monien käsitteiden käyttöönottoon: hyvä työterveyshuoltokäytäntö ja työkykyä ylläpitävä toiminta. Ne ovat nykyään osa lakisäateistä työterveyshuoltoa. ■

Katri Pyykkö

Nimityksiä Kelassa

KELAN ITÄ- JA POHJOIS-SUOMEN

vakuutusalueet yhdistyvät ensi vuoden alussa. Uuden yksikön aluejohtajaksi on nimitetty YTM **Sari Hänninen** 1.1.2013 alkaen. Hänninen on työskennellyt Kelassa vuodesta 1992, viimeksi Itä-Suomen vakuutusalueen aluejohtajana ja palveluverkon uudistusta selvitävän hankkeen johtajana.

Kelan sisäisen tarkastuksen päälliköksi on nimitetty varatuomari **Tuomo Lämsä** 1.1.2014 alkaen. Lämsä on toiminut Kelan Pohjois-Suomen vakuutusalueen aluejohtajana vuodesta 1999.

Lisää yhteispalvelua

KELA KORVAA SEURAAVIEN

16 toimiston asiakaspalvelun yhteispalvelulla tai lähitoimistojen palvelulla 1.1.2013 alkaen: Evijärvi, Lappajärvi, Linnainmaa, Pöytyä, Korpilahti, Kerimäki, Mäntyharju, Rantasalmi, Joroinen, Puumala, Ruokolahti, Juuka, Liperi, Polvijärvi, Tohmajärvi ja Kontiolahti.

Lisäksi Marttilan ja Taivassalon toimistojen asiakaspalvelu korvataan lähitoimistojen palvelulla 1.9.2013 alkaen.

Suurin osa näistä 18 toimistosta palvelee tällä hetkellä asiakkaita 1–2 päivänä viikossa tai muutaman tunnin päivässä. Näiden muutosten jälkeen Kelalla on edelleen 197 toimistoa eri puolilla Suomea. Muutokset eivät aiheuta irtisanomisia.

Omaishoito valokeilassa

KELAN TUTKIMUSOSASTO ja Suomen sosiaali oikeudellinen seura järjestävät yhteistyössä keskustelutilaisuuden omaishoidon nykytilasta ja tulevaisuudesta torstaina 29.11.2012 klo 14–17 Kelan päätoimitalossa Helsingissä.

Keskustelua vetää Suomen sosiaali oikeudellisen seuran puheenjohtaja, kehittämispäällikkö **Yrjö Mattila** Kelan tutkimusosastolta. Tilaisuudessa kerätään aineksia pohdintoihin omaishoitajien aseman parantamiseksi.

Lue lisää ▶ www.kela.fi/tutkimus > Esitykset, luennot, seminaarit

Välbekant och av stor vikt för alla finländare

Om de olympiska spelen ordnades i Finland kunde FPA presenteras under invigningen.

I år firar vi FPA:s 75-årsjubileum. Det är en lång tillvaro för en organisation som ska finnas med i livets alla skeden. Uppgifterna har blivit fler under decenniernas gång, och FPA har blivit en välbekant och viktig serviceproducent för alla finländare.

FPA:s ställning som underordnad riksdagen leder då och då till intensiv debatt. FPA:s särpräglade uppgift - att fungera som socialskyddsinstans för alla finländare och för alla som bor i Finland - är enligt min mening så betydelsefull för samhället att det inte finns någon orsak att ändra på det nuvarande välfungerande förhållandet. FPA fungerar kundorienterat och effektivt, och organisationen övervakas demokratiskt.

I somras blev jag imponerad av hur NHS, National Health Service, presenterades för hela världen under den storslagna OS-invigningen i London. På våren hade jag under värdeakademien Arvojen Akatemias resa till London bekantat mig med det engelska hälsovårdssystemet. Det grundades efter kriget, och medborgarna är i huvudsak mycket nöjda med det. Tänk att man är så stolt över det nationella systemet att man ville föra fram det under OS-invigningen!

Inspirerad av Londonresan och också av invigningen har jag funderat över hur fint vårt FPA-system är. Det sörjer för social trygghet för hela folket och har hand om mer än hundra förmåner. FPA har ett starkt kunnande också i fråga om rehabilitering, som är en ständigt växande del när det gäller att upprätthålla nationens funktionsförmåga. FPA kan också tänka sig att ta på sig nya uppgifter.

Jag hoppas att FPA-organisationens starka sidor och möjligheter beaktas hos oss nu när man söker en nationell lösning på hur hälso- och sjukvården ska organiseras och finansieras. Redan nuvarande FPA skulle jag nog föra fram för att presenteras på OS-invigningen om de olympiska spelen hölls hos oss.

FPA har inte stelnat i sina gamla former, utan organisationen har kontinuerligt utvecklats för att den ska kunna svara mot ti-

dens utmaningar. Varken kommungränser eller andra gränser har stått i vägen för beslut, utan man har kunnat agera nationellt enhetligt och förnuftigt. ”Mot ett nytt FPA” är ett bra motto för utvecklingsarbetet. Nu pågår ett stort antal utvecklingsprojekt som syftar till att genomföra strategin.

FPA:s styrelse är aktivt med i utvecklingsarbetet. Den nuvarande styrelsen inledde sin verksamhet med goda diskussioner och strategibeslut tillsammans med den operativa ledningen. I strategin sammanfattas på ett utmärkt sätt att vi vill utveckla FPA till något ännu bättre som framför allt ska betjäna sina kunder. Utvecklingen består inte av helomvändningar utan av att olika frågor förs framåt på ett konsekvent sätt. Vi arbetar målmedvetet och systematiskt mot målet.

Det är viktigt att den egna personalens sakkunskap beaktas i reformarbetet. Projekten behöver inte ges ut till utomstående utan de hålls kvar i egna händer för att slutresultatet ska bli så bra som möjligt.

Inom den offentliga sektorn har vi sett många projekt som misslyckats och blivit dyra för att den egna sakkunskapen inte har utnyttjats tillräckligt eller för att sakkännedom helt enkelt

har saknats. Som tur är finns det sakkunskap hos FPA. Reformprojektet är nationellt och med tanke på vår socialförsäkring sådana, att vi inte har råd att misslyckas med dem. Ett bra exempel är det stora Arkki-projektet, som reviderar förmånsdatasystemen och utvecklar e-tjänsterna.

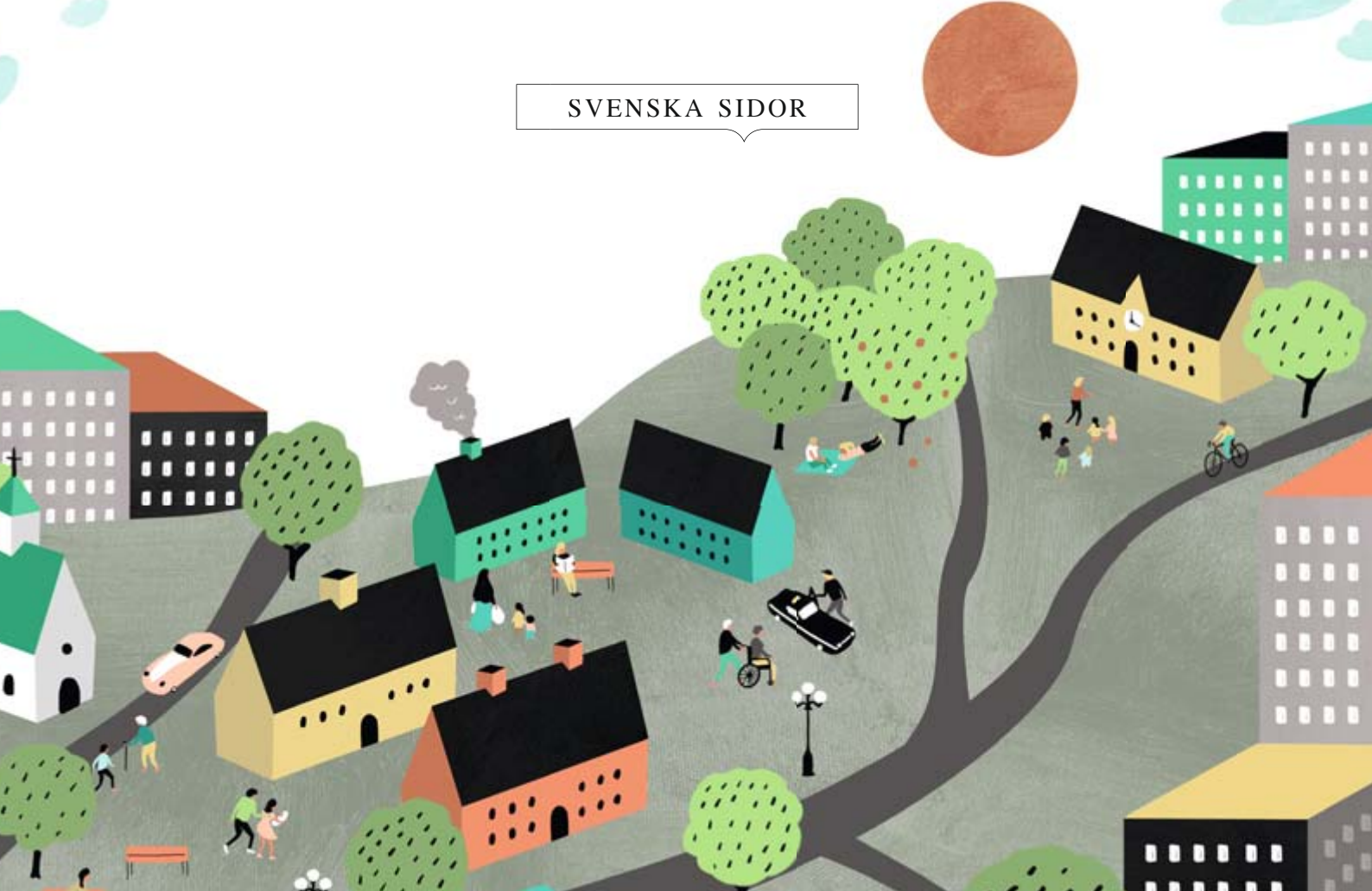
Hos FPA arbetar styrelsen, den operativa ledningen och hela personalen med samma mål inför ögonen, så att FPA också framöver i enlighet med sin vision ”har den bästa servicen samt erbjuder social trygghet och livskraft”. ■

Anneli Taina

Skribenten är överdirektör på Regionförvaltningsverket i Södra Finland och ordförande för FPA:s styrelse.

Översättning Kurt Kavander

FPA fungerar kundorienterat och effektivt och organisationen övervakas demokratiskt.

Från fattigvård till social trygghet för hela befolkningen

FPA:s 75-åriga historia utgör också en skildring av den finländska sociala tryggheten genom tiderna. De vittgående och djärva reformerna av den sociala tryggheten på 1900-talet förvandlade Finland till en nordisk välfärdsstat. Samtidigt blev FPA fundamentet för hela grundskyddssystemet.

Annu i början av 1930-talet var pension ett sällsynt privilegium i Finland. Merparten av befolkningen förlitade sig på besparingar, undantagskontrakt som slutits tillsammans med barnen (s.k. sytningskontrakt) och olika bidrag. Godkännandet av den första pensionslagen 1937 utgjorde ett stort steg framåt.

En annan banbrytande förmån, sjukförsäkringen, debatterades redan på 1920-talet. Minoritetsregeringarnas axlar räckte dock inte till för att genomföra den i praktiken. Reformen sköts upp till långt efter kriget; sjukförsäkringen infördes 1964, och då för hela befolkningen.

Den finländska sociala trygghetens särdrag utkristalliserar sig i de två ovan nämnda vändpunkterna. Finland var ett av de sista europeiska länderna som skapade ett förmånssystem. Å andra sidan var de finländ-

ska dragen djärva och reformerna väldiga. Sjukförsäkringen blev till exempel med en gång ett av de mest omfattande, om kanske till och med det mest heltäckande sjukförsäkringssystemet i hela världen.

Det var inte heller någon självklarhet att Finland valde ett förmånssystem som omfattade hela befolkningen. Redan i de första debatterna uppstod vissa spänningar mellan landsortsborna och löntagarbefolkningen i städerna.

”Socialdemokraterna proklamerade för en löntagarförsäkring för lönearbetarna. Agrarförbundet och DFFF godkände inte en modell som skulle ha uteslutit landsbygdsbefolkningen från sjukförsäkringen”, konstaterar forskningsdirektör **Olli Kangas** vid FPA.

Samma debatt fördes i fråga om inkomstrelaterade pensioner visavi folkpension för

alla finländare. Efter en rad politiska kompromisser skapades två parallella system. Jämsides med folkpensionen, som alla hade rätt till, infördes ett system med inkomstrelaterade arbetspensioner i början av 1960-talet.

Samma politiska strömningar har senare levt vidare i en mer diskret form. Exempelvis värnade Ahos centerregering om grundskyddet samtidigt som den skar ner de inkomstrelaterade förmånerna. På motsvarande sätt skars grundskyddet ner av Lipponens regering under socialdemokratisk ledning.

Socialpolitik som stöd för ekonomisk tillväxt

Så småningom ledde de nya förmånerna till att befolkningens sätt att tänka förändrades. Under fattigvårdens tid var det för-

nedrande att bli beroende av hjälp. I samband med de första pensionerna talade man till och med om ogrundad hjälp.

Tänkesättet förändrades på 1960-talet. Allt fler började se den sociala tryggheten som en bidragande faktor till ekonomisk tillväxt och investering i en bättre framtid.

Likaså konkretiserades pensionsfondernas betydelse efter kriget, när det behövdes kapital för återuppbyggnadsarbetet. Folkpensionsfonden svarade på ett betydande sätt för elektrifieringen av hela landet, vilket skapade en infrastruktur för industrialisering och ökat välstånd.

Den tredje av 1900-talets stora reformer av den sociala tryggheten, arbetslöshetsförsäkringen, organiserades i Finland via fackföreningarna redan 1917. Detta var internationellt sett tidigt. Systemets omfattning blev dock svag.

Arbetslöshetsförsäkringen breddades för att omfatta fler arbetstagare 1959. Beslutsfattarna kunde inte komma överens om FPA:s roll, utan arbetslöshetsförsäkringen organiserades så att den betalades via separata arbetslöshetskassor som förvaltades av fackföreningsrörelsen. Missstron mot FPA hade sina rötter i de tidigare pensions tvisterna. Som folkpensionsbetalare ansågs FPA stå på landsbygdsbefolkningens sida mot stadsborna.

”Arbetslöshetskassornas och de privata pensionsbolagens starka roll är utmärkande för Finland. I detta avseende skiljer sig vårt land från det övriga Norden, där det samlade systemet är mer statscentrerat», berättar Kangas.

Skapandet av ett kassabaserat utkomstskydd för arbetslösa vittnar om socialpolitikens dubbelroll. Den ger inte bara social trygghet för individer och grupper i olika situationer. Slantens andra sida utgörs av en samhällslig maktstruktur.

”Arbetslöshetskassorna har sporrat de anställda att gå med i fackföreningarna. Utan det kassabaserade arbetslöshetsförsäkrings-systemet skulle fackföreningsrörelsens organisationsnivå inte vara så hög som den är i Finland, Sverige och Danmark. Socialpolitiken har haft dolda effekter som man kanske inte hade räknat med”, funderar Kangas.

I riktning mot samservice

Det allmänna förtroendet för FPA stärktes redan på 1980-talet, och administrativt av det icke-inkomstrelaterade grundskyddet för arbetslösa överfördes till FPA. Under det påföljande decenniet överfördes en hel del mindre socialförmåner på FPA:s ansvar, till exempel barnbidragen, moder-

”Det finländska förmånsnivåerna är låga i europeisk jämförelse”, konstaterar forskningsdirektör Olli Kangas vid FPA.

skapsunderstödet, det allmänna bostadsbidraget och studiestödet.

”FPA betraktades redan som en ansvarsfull grundskyddsanstalt, som skötte många ärenden kvickt och kostnadseffektivt”, berättar Kangas.

I kommunerna krävde exempelvis förvaltningen av underhållsstöden sammanlagt 370 årsverken. FPA klarar av samma arbete med en insats på 83 årsverken.

”En del av förmånerna, såsom bostadsbi-

Folkpensionsfonden svarade för elektrifieringen av Finland.

draget, förutsätter att olika bakgrundsuppgifter samordnas. För det har vi bra data-system”, konstaterar Kangas.

Även om FPA har vuxit kunde verksamhetsfältet ännu breddas. Majoriteten av finländarna skulle vilja att FPA tog hand om utbetalningen av utkomststödet grunddel. De försök som har genomförts har gett positiva resultat, och också Social- och hälsovårdsministeriet har rekommenderat att detta ansvarsområde överförs från kommunerna till FPA.

Grundskyddet på efterkälken

Den stora bilden av den finländska sociala tryggheten är tudelad. Utkomstskyddsförmånerna hos oss ligger även i bästa fall på europeisk genomsnittsnivå eller till och med under denna. Också grundskyddet har hamnat på efterkälken när man jämför förmånsnivåerna i olika länder.

”Finland hör inte längre till de ledande

länderna inom den sociala tryggheten”, sammanfattar Kangas.

Om man å andra sidan jämför till exempel antalet fattiga pensionärer med situationen i andra länder klarar sig Finland tämligen bra. Finland har tillsammans med de övriga nordiska länderna och Holland den lägsta pensionärsfattigdomen, om man utgår från att fattigdomsgränsen ligger på 40 procent av genomsnittsinkomsten.

Om man höjer fattigdomsgränsen till 60 procent är åldersfattigdomsiffrorna hos oss förvånansvärt höga i europeisk jämförelse. Finland har med andra ord ett heltäckande system, men förmånsnivåerna är relativt låga.

Också den egna utvecklingskulturen har förändrats. Den för 1900-talet utmärkande djärvheten att driva igenom stora reformer har falnat. Exempelvis har man lagt den s.k. Satakommitténs planer på en reform av grundskyddet på is i väntan på bättre tider. I nuläget är det svårt att bilda sig en uppfattning om hur snabbt den sociala tryggheten utvecklades på 1900-talet.

Utgående från sin egenartade historia kunde Finland dock utgöra ett intressant fall också ur utvecklingsländernas synvinkel. Utifrån sett kan de nordiska ländernas nuläge te sig hisnande, men historiskt sett är likheterna förvånansvärt stora.

”På 1930-talet var Finland ett oerhört fattigt land och ett mycket agrart samhälle. En del av befolkningen levde i stort sett utanför penninghushållningen. Ändå lyckades Finland stifta en pensionslag och därefter införa den övriga sociala tryggheten. Utvecklingsländerna kunde ha nytt av att studera hur Finland kom igång”, föreslår Kangas. ■

Hanna Moilanen

Översättning Kurt Kavander

16.12.1957. Alvar Aalto esittelee Kelan uuden toimitalon arkkitehtuuria. Pöydässä vasemmalta pääjohtaja V.J. Sukselainen, rouva Sylvi Kekkonen, ministeri Paavo Kastari, ylipormestari ja Kelan entinen pääjohtaja Eero Rydman, presidentti Urho Kekkonen, akateemikko Alvar Aalto ja Kelan johtaja Aku Sumu.

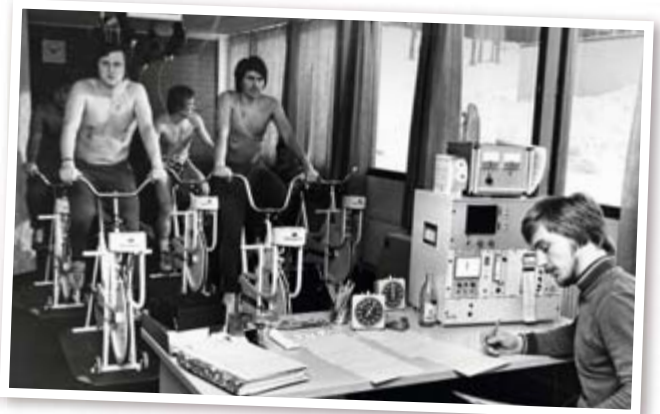
3.9.1964. Henkilökohtainen palvelu on valttia Hämeentien sairausvakuutustoimistossa Helsingissä.

3.4.1969. Hämeenlinnan sairausvakuutustoimisto.

1.10.1959. Selkävammaisia kuntoutetaan Invalidisäätiöllä.

27.–29.2.1976. Miehet pistetään lujille Peurungan kuntoutus- ja liikuntakeskuksessa.

3.4.1967. Tunnelma on tiivis Citykujan sairausvakuutustoimiston avajaisissa.

Sairausvakuutus saapuu Suomeen

SUOMI TUNNETTIIN 1960-LUVUN ALUSSA

"Euroopan sairaana miehenä" lyhyen elinajan odotteen vuoksi, eikä lääkäreitäkään ollut monia. Medisiinarit järjestivät tempauksen, jossa Muuruveden kunnan koko väestön lapamadot ja verenpaine tutkittiin. Jos kandeilla oli epäilyksiä kansan heikosta terveydestä, olosuhteet tulivat kyllä tutuksi ulosteita tutkiessa. Joka seitsemännellä oli lapamatoja.

Sairausvakuutus astui voimaan aprillipäivänä 1964. Matti Ponteva oli Medisiinari-lehden päätoimittaja. Olin toimitussihteerinä; lehti hehkutti heti ennennäkemättömiä etuja kansalle. Vaikka uudistus oli vienyt vuosikymmeniä, nyt tulivat tarjolle päivä- ja äitiysrahat sekä lääke-, tutkimus-, hoito- ja matkakustan-

nusten korvaukset ilman suurempia poliittisia erimielisyyksiä. Runojen ja vitsien lomassa kändien oli saatava kaikki tieto käsiinsä, tulihan uudistus vaikuttamaan jokaisen työhön.

Kun vein lehteä painoon, iski kauhea epäily: sairausvakuutus vai sairausvakuutus. Eipä ollut Googlea eikä kännyköitä, piti arvata itse. Onneksi se meni oikein, mutta vielä tänä päivänäkin tarkistan oikeinkirjoituksen mielelläni.

Vanhus- ja lähimmäispalvelun liiton Valli ry:n puheenjohtaja

Lääketieteen ja kirurgian tohtori

Vappu Taipale

Vappu Taipale

Sosiaalivakuutus 1|2013 ilmestyy helmikuussa.

Aineistot 14.1. mennessä
sosiaalivakuutus@kela.fi